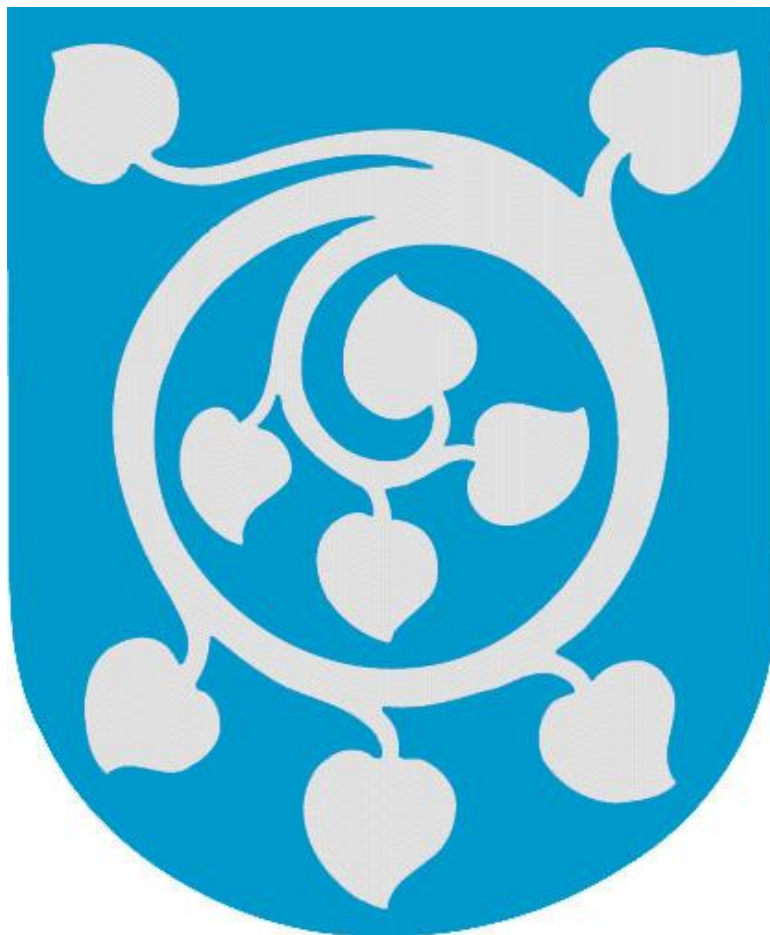

Handlingsplan mot vald i nære relasjonar 2020 – 2024

Luster kommune

"Det er alle me rundt som må sjå"

Innhold

Innleiing.....	4
Vald i nære relasjonar.....	4
Nasjonale føringar.....	5
Kunnskap til å sjå - mot til å handle.....	6
Kva er vald?	6
Ulike former for vald.....	8
Sårbare grupper	10
Vald mot barn	11
Vald mot vaksne.....	16
Vald mot eldre.....	17
Menneske i rusmiljø.....	18
Innvandrarar	18
Personar med funksjonsnedsetting	19
Status i Luster kommune	20
Innleiing.....	20
Nasjonale tal	20
Nasjonale tal omgjort til tal for Luster kommune.....	21
Lover og forskrifter.....	23
Innleiing.....	23
Hovudregel for tilsette i Luster kommune.....	23
Teieplikt.....	24
Anonymitet	25
Samtykke - eit magisk verktøy	25
Meldeplikt / opplysningsplikt.....	26
Opplysningsrett.....	28
Avvergeplikt	28
Kjønnslemlesting	28
"Saman vert me gode"	29
Innleiing.....	29
Tverrfagleg samarbeid - eit felles ansvar	29
Saman om barn og unge	29
Barn som pårørnde	29
Tverrfaglege møtefora	29
Oversikt over tenester som er viktige samarbeidspartnarar	31

Tiltaksplan	35
Innleiing.....	35
Nye tiltak 2020 - 2024.....	35
Eksisterande tiltak - Førebyggande.....	36
Eksisterande tiltak - Kompetanse	41
Eksisterande tiltak - Hjelpetiltak	42
Tiltakskort	43
Kjelder	44
Vedlegg.....	45
Vedlegg 1- Tiltakskort barn	45
Vedlegg 2- Tiltakskort vaksen	45
Vedlegg 3- Teikn på vald og overgrep.....	47
Vedlegg 4- Snakke med barn om vald og overgrep	55
Vedlegg 5- Nasjonale hjelpetelefonar.....	58
Vedlegg 6- Nettressursar	60
Vedlegg 7- Brosjyre	62

Innleiing

Vald i nære relasjonar

Vald i nære relasjonar er straffbare handlingar i strid med norsk lov og eit angrep på grunnleggjande menneskerettar. Dette er slått fast i både [Straffelova § 218-219](#), [barnelova §30, 3. Ledd](#), i [barnekonvensjonen artikkel 34](#) «Alle barn skal vernast mot seksuelt misbruk» og i [artikkel 19](#): «Alle barn har rett til at ingen skader eller misbruker dem». Men klarer me alltid å sjå at det skjer? Valden kan vere vanskeleg å oppdage, og det krev mot til å ta tak i situasjonen. Det er difor viktig at tilsette i hjelpeapparatet har kunnskap til å sjå teikn og symptom, vågar å spørje og har mot til å handle. Vald påfører stor liding. Dei helsemessige konsekvensane kan vere omfattande og livstrugande og får fyrst og fremst følgjer for den som vert råka. Men det angår oss alle. Det er eit samfunnsproblem og eit folkehelseproblem som både kan medføre betydelege fysiske og psykiske skadar for den einskilde og gje store samfunnsøkonomiske kostnader.

Alle må gjere sitt for å hindre at nokon vert utsette for vald, og når det gjeld barn må barnet sitt beste vere eit overordna prinsipp. Arbeidet for å førebygge og stoppe vald og overgrep må prioriterast. Det er ei investering i alle si framtid. For å lukkast i arbeidet mot vald i nære relasjonar, er det naudsynt med auka fokus. Det er viktig at innbyggjarane og tilsette i kommunen forstår at vald kan skje i nærområdet, og med barn og familiar me kjenner. Så lenge nokon vert utsette for vald og overgrep, eller ikkje er trygge i sine eigne heimar, kan me ikkje kvile.

Me ynskjer å styrkje arbeidet med å førebygge og avdekke vald i nære relasjonar slik at innbyggjarane i Luster kommune får nødvendig hjelp og vern. Handlingsplanen skal bidra til at tilsette i kommunen som møter barn, unge og vaksne i alle aldrar, skal ha kunnskap til å sjå, våge å spørje, tole å lytte og ha mot til å handle slik at valden stoppar.

I regjeringa sin handlingsplan mot vald i nære relasjonar (2014-2017); [«Et liv uten vold»](#), vert kommunane oppmoda til å utarbeide kommunale handlingsplanar mot vald i nære relasjonar. Føremålet med ein kommunal handlingsplan er å førebygge og sette fokus på vald i nære relasjonar i kommunane, samt sikre at dei det gjeld får eit tilrettelagt og heilskapleg hjelpetilbod.

Denne handlingsplanen inneheld kunnskap om kva vald i nære relasjonar er, kva risikofaktorar som kan utløyse valdshandlingar, kva tilsette skal gjere når dei er bekymra og korleis dei skal takle akutte situasjonar. Den skal vere eit verktøy for å hindre, avdekke og ta stilling til all form for vald i nære relasjonar. Gjennom bevisstgjerings og kunnskap om tema ynskjer me å formidle ei haldning om nulltoleranse mot vald og seksuelle overgrep.

Mål 1

Gje innbyggjarane i Luster kommune kunnskap om vald og overgrep og informasjon om kva hjelp som finst

Mål 2

Tilsette i Luster kommune har kunnskap om vald i nære relasjonar og veit korleis ein førebygger, avdekkjer og hjelper den som er valdsutsett og den som utøver valden

Målgruppe

Alle som arbeider og bur i Luster kommune

Nasjonale føringar

Arbeidet med å førebygge, avdekke og sette inn tiltak mot vald i nære relasjonar vert styrt av fleire nasjonale føringar, både i lovverk, handlingsplanar og forskrifter. Nasjonale føringar som er viktig å kjenne til er:

- [Regjeringa sin opptrappingsplan mot vold og overgrep 2017 -2021](#)
- [Retten til å bestemme over eget liv 2017-2020](#): Regjeringa sin handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlesting
- [Barndommen kommer ikke i reprise 2014-2017](#): Regjeringa sin strategiplan for å kjempe mot vald og seksuelle overgrep mot barn og ungdom
- [Et liv uten vold 2014 -2017](#): Regjeringa sin handlingsplan mot vald i nære relasjonar
- [NOU 12/2017 Svikt og svik](#): Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt

Felles fokusområde for alle planane er førebygging, synleggjering, kompetanse og samarbeid. Planane er nyttige oppslagsverk for å hente meir kunnskap.

Ny nasjonal fagleg retningslinje

Desember 2019 vart ei ny [nasjonal fagleg retningslinje](#) for tidleg oppdaging av utsette barn og unge publisert. Målet er å styrke oppdagar- og handlingskompetansen hjå leiarar og tilsette i kommunen slik at utsette barn og unge vert oppdaga tidleg og får tilpassa hjelp og oppfølging. Retningslinja inneheld sju sterke anbefalingar om kommuneleiinga og dei tilsette sitt ansvar. Handlingsplanen for Luster kommune inneheld tiltak for å oppnå desse.

Kommunen sitt arbeid med planen

Denne handlingsplanen må sjåast i samanheng med andre planverk i kommunen, då mål og tiltaka er tilgrensande og overlappende med andre planar. Kommunen sitt [Grunnlagsdokument 2020-2023](#) (helsetilstand og påvirkningsfaktorar) syner at psykisk helse er eit av områda kommunen bør ha eit særskilt fokus på i vidare planarbeid.

- Kommuneplanen - samfunnsdel 2017-2028
- [Budsjett 2020 og økonomiplan 2020-2023](#)
- [Handlingsplan mot barnefattigdom 2020-2024](#)
- Rusmiddelpolitisk handlingsplan 2020-2024
- Bustadsosial handlingsplan 2015-2019

Kunnskap til å sjå - mot til å handle

Kva er vald?

Me skil mellom grov, gjentakande og/eller kontrollerande vald på den eine sida, og episodisk vald som ikkje nødvendigvis er spegla av eit skeivt maktforhold på den andre sida.

All vald utgjer ein risiko for skade, men den grove gjentakande og/eller kontrollerande partnervalden har i seg element som gjer konsekvensane omfattande. Me veit mindre om konsekvensane av den episodiske partnervalden. Det kan og vere vanskeleg å vite kvar skillet mellom desse formene for vald går, og korleis valden og maktforholdet utviklar seg på sikt.

Per Isdal definerer vald som:

«Enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje, eller slutter å gjøre noe han eller hun vil».

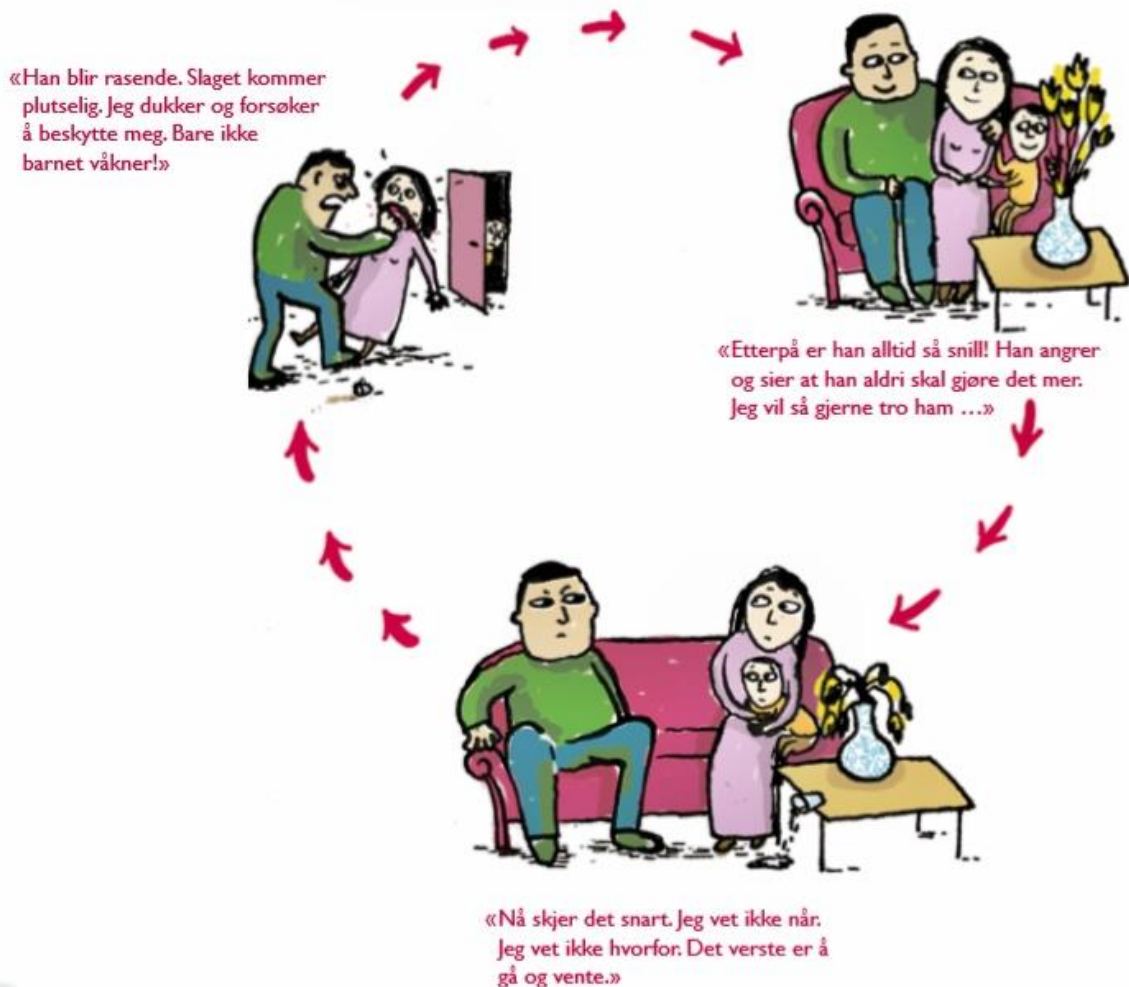
Vald i nære relasjonar

Vald i nære relasjonar er forbode i Noreg, uavhengig av kven som utøver valden og kvar valden finn stad. Det er urovekkande at mange som vert utsette ikkje oppsøker politiet og hjelpeapparatet, og at politiet og hjelpeapparatet ikkje alltid klarer å fange opp den som treng hjelp. Det tek i gjennomsnitt 17 år før barn fortel om vald og overgrep. Ifølgje Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) sin studie ([OEVO-undersøking](#)) har omtrent halvparten av ungdommane som har opplevd vald og overgrep aldri fortalt det til nokon. Denne kriminaliteten er ofte usynleg og vanskeleg å oppdage.

Vald i nære relasjonar vert definert som vald mot noverande eller tidlegare partner. Det er og vald mot sysken, barn, foreldre, besteforeldre og andre i rett opp- eller nedatstigande linje, adoptiv-, foster- og steforhold. Det kan og omfatte vald i langvarige omsorgs- og pleierelasjonar og nære venskapsband. Vald i nære relasjonar finst i fleire former og inneber fysiske, psykiske, seksuelle og materielle overgrep mot ein person som valdsutøvar har ein nær relasjon til. Det er viktig å vere medviten at vald vert utøvd i alle samfunnslag. Både menn og kvinner kan vere valdsutøvar og valdsutsett, men det er i hovudsak kvinner som vert utsett for den gjentakande og kontrollerande partnervalden. Eldre vert og utsette for vald i nære relasjonar, både frå partner, frå barn og barnebarn. Barn og unge kan bli utsette for vald og overgrep frå sine næraste eller oppleve at ein av omsorgspersonane vert utsette for vald. Risikoen for at barn vert utsette for vald frå ein eller begge omsorgspersonane er høgare i familiar der det førekjem vald mellom dei vaksne. I ytste konsekvens tek denne valden liv.

Vald i nære relasjonar fører med seg særlege utfordringar. Dei som vert råka av valden er viktige i kvarandre sitt liv. Dei har felles historie og er ofte avhengige av kvarandre. Eit særtrekk ved vald i nære relasjonar er den tette samanvevinga mellom vald og kjærleik.

Voldsspiralen

Valden som føregår i nære relasjonar følgjer ofte eit mønster. Teikninga viser kva mønster vald i familien ofte følgjer. Fasane i voldsspiralen varer ikkje like lenge for alle, men det er vanleg at denne spiralen går fortare og fortare etter kvart som tida går. Etter at valden har skjedd, kjem det ein periode der overgriparen angrar på det han/ho har gjort. Han eller ho forsøker å gjere det godt for familien igjen. Etter ei stund er angeren gløymt, og overgriparen vert meir og meir aggressiv. Så skjer det ein ny valdsepisode. Når valden førekjem over tid, lever den valdsutsette og barna med ein konstant trugsel om vald og dermed vert ikkje valden isolerte hendingar. Frykta for kva som kan skje vert ein sentral del av den verkelegheita den valdsutsette og barna lever i. Ein kan seie at den valdsutsette og barna lever i valden.

Ulike former for vald

Vald har mange ulike former og uttrykk og det er ofte glidande overgangar mellom desse uttrykka. Det er viktig å vere klar over at psykisk vald og frykt kan vere like skadeleg som fysisk vald, og at vald i nære relasjonar omfattar også barn som er vitne til vald. Skadeverknadane av å leve i ein familie der det førekjem vald mellom vaksne er dei same som å bli direkte utsett for vald.

Fysisk vald er handlingar som skadar eller smertar direkte på kroppen. Det er alt frå å halde nokon fast, gje ein fik i øyra, dytte, riste, klype, slå, sparke, lugge, bite, ta kvelartak mm., til bruk av våpen, brennemerking, tortur og drap. Innesperring og isolasjon er og former for fysisk vald.

Psykisk vald er alle måtar å skade, skremme eller krenke på, som ikkje er direkte fysisk i sin natur. Det kan vere måtar å styre eller dominere andre på, ved hjelp av ein bakanforliggande makt eller trugsel. Det kan og vere snakk om direkte eller indirekte trugslar, degraderande og audmjukande åtferd, kontroll, overvaking, kjefting, latterleggjering, utagerande sjalusi, isolering og emosjonell vald.

Vitne til vald er å oppleve vald mellom foreldra. Å vere vitne til fysisk vald mellom foreldra er psykisk vald mot barn. Det er like skadeleg for barnet som om det har vore utsett for alvorleg fysisk vald sjølv. Å vere vitne til vald inneber å vere direkte tilstade når valden førekjem, høyre kva som skjer, sanse at valden har skjedd eller skal skje og sjå resultata av valden.

Latent vald er vald som «ligg i lufta». Dei som er utsette for vald, kan merke dette godt. Til dømes med ein spesiell stemning i heimen etter eller før ein valdsepisode. Denne stemninga gjer at ein vert ekstra redd for at noko skal skje, og kan gjere at ein går «på tå hev» for å passe på at det ikkje skal skje ny vald. Ei slik stemning er skremmande for dei som opplever det, derfor vert dette kalla latent vald. Den kan vere vanskeleg for andre å få auge på, fordi valden handlar om tidlegare valdshistorie, som utanforståande ikkje kjenner til.

Digital vald er krenkande meldingar, kommentarar og bilete som vert retta mot enkeltpersonar eller grupper av personar publisert i full offentlegheit. Internett og mobiltjenester er effektive arenaer for å spreie tekst, bilete og filmar, og har difor og blitt arena for trakassering, krenking, trugslar, utpressing og overgrep. Det er raskt, det er enkelt og avsendar kan vere anonym og/eller bruke falsk profil. Tekst og bilete som er publisert på nettet, kan vere vanskeleg å få sletta heilt. Det kan vere svært belastande for den det gjeld.

Materiell vald er handlingar retta mot ting eller gjenstandar som til dømes å slå inn dører, veggjar eller vindauge, kaste og rasere inventar, knuse eller øydeleggje gjenstandar eller rive sund klede. Særleg om valdsutøvaren tidlegare har anvendt fysisk vald, kan den materielle valden virke svært skremmande og lammande.

Seksuelle overgrep er både handlingar eller forsøk på handlingar som inneber ufrivillig fysisk kontakt, og handlingar eller forsøk på handlingar utan fysisk kontakt. Overgrepet vert gjort mot den utsette sin vilje, eller den utsette er ikkje samtykkekompetent. Dersom ein ikkje er samtykkekompetent er ein ikkje i stand til å ta val på eigne vegne, seie ja eller nei til ei bestemt handling (til dømes helsehjelp) og å forstå konsekvensane av det valet ein tek. Det kan vere tilfelle dersom nokon er særleg psykisk sjuk, sterkt rusa eller veldig ung.

Straffelova skil mellom tre hovudkategoriar av seksuelle overgrep:

- seksuell krenkande åtferd
- seksuell handling
- seksuell omgang

Seksuell krenkande åtferd inneber ikkje fysisk kontakt, men dreier seg om m.a. seksualisert tilsnakk, blotting, kikking, framvising av pornografiske bilete og filmar, fotografering eller at individ vert tvinga til å vere til stades under seksuelle handlingar mellom andre.

Seksuell handling inneber fysisk kontakt mellom den utsette og overgripar, til dømes beføling av intime kroppsdelar, sleiking, suging, berøring eller at den utsette må onanere overgripar.

Seksuell omgang betyr at den utsette vert tvinga til samleie eller samleieliknande handlingar. Det kan dreie seg om samleie i kjønnsorgan, munn eller endetarm, masturbasjon og inntrenging med fingrar eller gjenstandar.

Ved seksuelle overgrep mot barn utnytter overgriparen barnet si avhengnad av, og tillit til, den vaksne. Den vaksne personen utnytter barnet for å tilfredstille egne behov. Barn kan og bli utsette for «grooming», som inneber å mjukgjere, å gjere barnet villig via gåver, positiv merksemd eller andre bestikkingar via til dømes internett. Personar med ei seksuell interesse for barn tek ofte kontakt i offentlege chatterom. Deretter forsøker dei å få barna over på nettenester der dei kan kommunisere ein-til-ein. Tenester som SnapChat, Skype, Instagram og TikTok går igjen i mange overgrepssaker. Barna sine manglande erfaringar gjer det vanskeleg eller umogleg å vite kva som egentleg føregår. Det er alltid overgriparen som har ansvaret sjølv om barnet ikkje har protestert eller motsett seg overgrepet. Den seksuelle lågaldar i Noreg er 16 år. Seksuell kontakt med barn under denne alderen medfører difor straff, og straffa er endå strengare når det gjeld seksuell omgang med barn under 14 år.

Utøvarar av seksuelle overgrep mot barn

Kripas sin gjennomgang av rettskraftige dommar i straffesaker som gjeld seksuell omgang med barn under 14 år viser at mange overgriparar er unge gutar og menn; over halvparten av dei domfelte er mellom 15 og 24 år. Dei aller fleste er født i Noreg (89%) og/ eller har norsk statsborgarskap (82%). I dei aller fleste tilfella er overgriparen enten ein kjenning av barnet eller eit familiemedlem og bruker denne posisjonen til å skape den seksualiserte handlinga/situasjonen. I mange saker vert internett brukt som verktøy, både for å kome i kontakt med barn, og for å utføre overgrep ([Kripas 2016](#)).

Økonomisk vald er når den utsette vert forhindra i å bestemme over sin eigen økonomi. Vedkommande vert nekta tilgang til eigen og eventuelt felles bankkonto, vert forhindra i å ha eiga inntekt, og dermed vert pressa til å måtte be om pengar. Utsette kan og bli tvinga til å skrive under på lån og risikere å bli sittande med stor gjeld. Konsekvensane er ofte økonomisk underdanigheit og avhengigheit.

Strukturell vald er ulike former for sosial utstøying, isolering, spreiding av rykte og stigmatisering. Det er ei form for vald der sosiale strukturar eller sosiale institusjonar skadar menneske ved å hindre at deira grunnleggjande behov vert oppfylt.

Æresrelatert vald og tvangsekteskap er vald som er utløyst av behovet for å ta vare på eller vinne att æra innanfor ein familie eller ei gruppe. Frykta for å miste æra kan føre til streng kontroll av familiemedlemmar, spesielt av kvinnene. Når nokon nyttar vald for å behalde eller få tilbake æra, vert det kalla æresrelatert vald, og slik vald straffast med fengsel på lik linje med anna vald. Døme på æresrelatert vald er streng sosial kontroll, trugslar, fysisk vald, fridomsrøving, kjønnslemlesting og tvangsekteskap. I saker som handlar om tvangsekteskap og anna æresrelatert vald, er barnet i konflikt med sin eigen familie. Ei autoritær oppseding og/eller eit høgt trugselnivå kan gjere det vanskeleg for barnet å stå imot press frå foreldra og familie eller motseie deira meiningar.

Kjønnslemlesting av jenter/kvinner er ei fellesnemning på ulike typar og grader av inngrep kor ytre kjønnsdelar vert fjerna heilt eller delvis, eller vert påført anna varig skade. Inngrepet vert utført av andre årsaker enn medisinske. Kjønnslemlesting er uavhengig av om inngrepet skuldast kulturelle og/eller religiøse grunnar.

Menneskehandel er ei form for slaveri der ein person vert behandla som eigedom ein kan utnytte til kva ein vil, ofte prostitusjon, tigging, kriminalitet eller tvangsarbeid. Den som er utsett for menneskehandel er i ein sårbar situasjon og har lite høve til å komme seg ut av situasjonen.

Sårbare grupper

Alle som lever i vald er i ein sårbar situasjon. Menneske som lever i relasjonar der det vert utøvd vald, opplever ofte å vere tappa for naudsynt energi og ressursar som krevst for å søke hjelp og bryte ut av relasjonen. Det å vere sårbar handlar ikkje berre om å vere sårbar med omsyn til å vere utsett for sjølve valden, men og å vere i ein særleg sårbar situasjon, eller å ikkje verte tilstrekkeleg fanga opp av hjelpeapparatet.

Vald mot barn

Alle barn har rett til ein trygg barndom. Det er ikkje lov å slå barn, misbruke barn, eller gjere dei vondt på nokon måte enten mot kroppen deira eller kjenslene deira. Det gjeld foreldre, andre vaksne og andre barn og unge.

[I lov om barn og foreldre § 30, 3. ledd](#) står det at: «*Barnet må ikkje bli utsett for vald eller på anna vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa vert utsett for skade eller fare. Dette gjeld og når valden vert brukt som ledd i oppsedinga av barnet. Bruk av vald og skremmande eller plagsam framferd eller annan omsynslaus åtferd overfor barnet er forbode*».

Barnekonvensjon vart ratifisert (rettsleg bindande) av Noreg i 1991, og vart ein del av norsk lov i 2003. Barnekonvensjonen gjeld difor som norsk lov, og ved ein eventuell motstrid mellom konvensjonen og norsk lov skal konvensjon gå framfor, jf. [menneskerettsloven § 2 og 3](#). Barnekonvensjonen har difor fått ei sterk stilling i norsk rett. Barn sin rett til å ikkje bli utsett for vald er verna av barnekonvensjonen. Beskyttelse mot vald kjem og fram av generelle menneskeretter som [Den europeiske menneskerettskonvensjon \(EMK\)](#), men barnekonvensjon går lenger i å gje barn rettar for vern mot vald i m.a. [artikkel 19; Om misbruk](#), [artikkel 3; Barnets beste](#) og [artikkel 12: Om å seie meininga si](#).

Vald mot barn skjer som oftast i heimen der dei forventar å vere trygge og utan vitne til stades. Allereie i mors mage risikerer barnet å bli påverka negativt av vald. Små barn er ofte fysisk nær sine omsorgspersonar og har difor vanskelegare for å fysisk distansere seg frå valdsepisoden og dei har dermed større risiko for å oppleve valden. Dei har mindre verbalt språk og det er vanskeleg å forstå og sette ord på det dei opplever. Dette gjer at barn har liten eller ingen moglegheit til fortelje nokon om kva som har skjedd og dei er difor i ein spesielt sårbar situasjon.

Eit lite barn er i stor grad avhengig av omsorgspersonen si fysiske og psykiske omsorg. Når denne omsorga sviktar kan implikasjonane bli spesielt store. Kva kjenslemessig tilknytning barnet har til overgripar, har mykje å seie for korleis traumet vert opplevd og kva reaksjonar barnet kan få. Relasjonstraume er traume påført av ein omsorgsperson eller ein som står barnet nær. Ved relasjonstraume er ofte maktforholdet så skeivt at barnet verken har moglegheit til å rømme og/eller kjempe i mot. Det naturlege for barnet er då å søke trøst og hjelp hjå omsorgspersonen som påfører barnet intens redsel og smerte. Barnet vil dermed ynskje avstand og nærleik til denne personen på same tid. Sped- og småbarn utsette for misbruk utviklar ofte ein desorganisert tilknytingsstil ved at barna manglar meistringsstrategiar når tilknytningssystemet vert aktivert (ved stress/redsle).

Valden treng ikkje å skje dagleg, men det opplevast slik fordi redselen for vald alltid er til stades. Barna er heile tida på vakt og i alarmberedskap i forhold til nye valdsepisodar. Når barn går konstant i beredskap kan det føre til endringar i korleis hjernen fungerer, og det kan vere vanskeleg å forstå kva som er «normalt» og kva som ikkje er det. Barn som vert utsette for krenkingar og/eller vald mister tryggleiken. Tryggleik i barndommen er fundamentet for ei sunn og god utvikling inn i vaksenverda. Mange barn som er vitne til vald i heimen eller vert utsette for fysisk vald tek med seg utryggleiken og slår sjølv som vaksen.

Konsekvensar for barn som er utsette for vald

- Vald og overgrep mot barn kan forstyrre den normale tilknytingsdynamikken mellom foreldre og barn, og påverke sosiale relasjonar gjennom heile livet, i vennerelasjonar, skulesamanheng og i kontakt med andre vaksne og barn.
- Eit barn som er utsett for gjentakande traume, kan få andre forventningar til menneske rundt seg. Dei har erfart at deira kjensler, ynskjer og behov ikkje vert tatt omsyn til. Barnet kan utvikle forventningar om at andre vil avvise og gjere dei vondt, og gjerne klandre seg sjølv for negative opplevingar.
- Dei minste barna er mest sårbare for direkte fysisk skade ved påført vald. Til dømes er prognosen for sped- og småbarn som vert utsett for «filleristing»(Shaken Baby syndrom) svært alvorleg. 10-20% har dødeleg utgang og 30% får betydeleg hjerneskaade.
- Jo fleire typar vald barn vert utsett for, desto større risiko for langsiktige konsekvensar.
- Jo yngre barna er når dei opplever valden, desto meir alvorleg vert konsekvensane.
- I skulen viser barn som har vore utsette for familievald oftare åtferdsproblem, hyperaktivitet, sosial tilbaketrekning og lærevanskar.
- Barn som er blitt traumatiserte kan ha konsentrasjonsvanskar og høg indre uro. Dette er og sentrale symptom i ein ADHD-diagnose. Enkelte traumatiserte barn har feilaktig fått ein ADHD-diagnose. Ei særleg sårbar gruppe er barn av rusmisbrukarar.
- Skulebarn som har opplevd vald i heimen mobbar oftare andre barn. Dei har og høgare risiko for å bli utsette for mobbing.
- Det er samanheng mellom traume i barndommen og ei rekke helseproblem i vaksen alder som rusmisbruk, ulike personlegheitsforstyringar, etevanskar, angst, depresjon, somatoform liding (ein tilstand med kroppslege symptom og teikn utan at det føreligg ein konkret sjukdom), hjerte- og karlidingar, immunologiske lidingar og seksuelle vanskar.
- Sjølvskading og sjølvmondsforsøk førekjem oftare hjå personar som har opplevd vald i barndommen.
- Alle typar vald i barndommen gir større risiko for å bli utsett for alle typar vald seinare. I følgje [NKVTS sin studie i 2019](#) var heile 39,4 % av dei som var utsett for vald i barndommen utsett for ny vald to og eit halvt år seinare.
Det er samanheng mellom det å ha opplevd vald i barndommen og det å sjølv utføre vald mot andre seinare i livet.
- Alle typar vald i barndommen gir større risiko for å bli utsett for alle typar vald seinare. I følgje NKVTS sin studie i 2019 var heile 39,4 % av dei som var utsett for vald i barndommen utsett for ny vald to og eit halvt år seinare.
- Det er samanheng mellom det å ha opplevd vald i barndommen og det å sjølv utføre vald mot andre seinare i livet.

I saker som gjeld vald mot små barn- ein gjennomgang av 90 straffesaker

- Over halvparten av dei fornærma var fem månader eller yngre då skaden vart avdekka
- I all hovudsak er det foreldra til barnet som er meldt for å ha utøvd valden
- Omtrent like mange mødre som fedre er meldt for å ha utført alvorlege valdshendingar
- Dei meldte er mellom 19 og 47 år, nesten halvparten er over 30 år
- 43 % av dei meldte har tidlegare vore involvert i kriminalitet
- Varsling til politiet: Det er nestan alltid det skada barnet sine foreldre som tek det med til lege eller legevakt, helsepersonell varslar så politiet om mistanke om påført vald
- I berre 2 av 90 saker vart skaden avdekka på ein ordinær helseundersøking på helsestasjon

Kjelde: [Kripes- Alvorlig vold mot små barn](#)

Barn opplever traumatiske hendingar ulikt. Deira kapasitet til å forholde seg til overgrepet er avhengig av alder, utviklingsnivå samt støtte og oppfølging av omgjevnadane.

Me veit at...

...barn er svært lojale ovanfor sine foreldre. Difor er vald i heimen ofte ein godt skjult løyndom. Barn fortel vanlegvis ikkje om sine opplevingar før dei har fått lov av mamma eller pappa.

...barn trur lett at det er deira skuld når noko er galt, og når foreldra kranglar. Barn har vanskeleg for å forstå det som skjer mellom dei vaksne når dei opplever vald. For å skape ei meining og ei oppleving av kontroll i det som skjer, kan dei difor legge skulda på seg sjølv.

...barn treng ikkje sjølv å bli slått for å bli skada. Det er minst like skadeleg å vere vitne til vald.

...barn som opplever vald i heimen har ofte vanskar med å følge med på undervisninga, har høgare skulefråvær og treng i mange tilfelle tilpassa undervisning. Barna er veldig bekymra for kva som skjer heime når dei er på skulen.

...barn treng å få sette ord på det vonde. Det gir barn moglegheit til å få kontroll over minna og reaksjonane på valden. Dette kan gjere dei tryggare, og då vil det vere mindre fare for at barnet utviklar vanskar over tid.

Risikofaktorar

Det er sjeldan ein risikofaktor aleine som forklarar kvifor eit barn vert utsett for vald, overgrep og omsorgssvikt. Det mest vanlege er at fleire risikofaktorar spelar inn og verkar saman. Barnemishandling vert utøvd oftast av foreldra, og risikofaktorane vert dermed i hovudsak å finne hjå omsorgsgjevarane. Mange forhold kan gjere at den vaksne får problem med å takle dagleglivet sine utfordringar og utgjør ein risiko for barnet. For å kunne avdekke og avverge vald, samt betre handteringa av valdsutsette barn er det i følge Kripas viktig å ha kjennskap til barnet sitt miljø og kunnskap om moglege risikofaktorar hjå omsorgspersonane.

Forhold ved familie/omsorgsgjevar

- Eigen erfaring med vald, overgrep og omsorgssvikt i oppveksten
- Mentale helseproblem, oftast knytt til angst, ulike stemningslidingar som depresjon, bi- polare lidingar og problem med sinnemeistring
- Rusproblem
- Involvert i andre kriminelle aktivitetar
- Barn og unge med bakgrunn frå ikkje-vestlege land
- Problem med å fylle rolla som omsorgsgjevar (fysisk, emosjonelt eller kognitivt)
- Høgt stress hjå omsorgsgjevar
- Konfliktnivå mellom foreldre eller dei som har ansvaret for barnet (vald mellom foreldre heng tydeleg saman med vald mot barn)
- Seperasjon/skilsmiss
- Einsleg omsorgsgjevar
- Låg sjølvkjensle
- Streng oppseding (stil)
- Negativ sosial kontroll

Sosiale faktorar

- Låg sosioøkonomisk status
- Omsorgsgjevar er arbeidslaus
- Sosial isolasjon
- Stor familie
- Tronge og dårlege buforhold
- Mangel på sosial støtte, som sosiale tenester, avlasting og helsehjelp til barnet
- Stressande hendingar i livet
- Utsett for diskriminering
- Ikkje-biologisk omsorgsgjevar i heimen

Det kan og vere forhold ved barnet som gjer det ekstra utfordrande å gje tilstrekkeleg omsorg og som dermed overskrider foreldra si meistringsevne. Dette kan gjere at foreldra ikkje klarer å møte barnet på ein god måte. Difor er det og viktig å ha kunnskap om moglege sårbarheiter hjå det fornærma barnet. Problem knytt til barnet sine primærbehov, som å få i det nok mat eller å få det til å sove nok, vil kunne medføre mykje frustrasjon og fortvila, hjelpelause foreldre.

Individuelle forhold ved barnet

- Sjukdom
- Nedsett fysisk funksjonsevne
- Psykisk utviklingshemming
- Kolikk og/el. søvnvanskar og gret svært mykje, meir enn normal forventning hjå eit lite barn
- Vanskar knytt til matinntak, overeting, oppkast/gulping
- Åtferdsavvik: låg frustrasjonsterskel, aggressiv oppførsel eller problem med konsentrasjon
- Alvorleg psykisk liding
- Låg fødselsvekt

Risikofaktorar for barn med funksjonshemmingar

- Barnet sine åtferdsproblem (aggresjon, følgjer ikkje instruksjonar) og mangel på respons på tradisjonelle former for forsterking (verbal ros og irettesetting)
- Svekka kognitiv dugleik: kan ikkje identifisere at det dei vert utsett for er vald og overgrep
- Svekka dugleik i kommunikasjon gjer barna meir sårbare, fordi dei ikkje kan fortelja om det dei har blitt utsette for
- Sterkt behov for tilsyn og spesialisert hjelp
- Økonomiske problem assosiert med høge kostnader til pleie og mindre moglegheiter for karriere for omsorgsperson
- Sosial isolasjon, særleg for einslege omsorgsgjevarar
- Mange og vekslende omsorgspersonar utanfor familien
- Mindre moglegheit til å forsvare seg

Dette er ikkje eit eintydig bilete. Årsaka til at foreldre skadar barna sine, kan vere svært samansett; fleire risikomoment kan saman føre til at foreldre som elles ikkje vert sett på som valdelege, utfører handlingar dei normalt sett aldri ville gjort.

Det er truleg svært få foreldre som med viten og vilje ynskjer å skade barna sine. Kunnskap om kva faktorar som kan auke risikoen for at nokon likvel gjer det, er avgjerande for å kunne etablere gode tilbod og sette inn målretta tiltak for foreldre og familiar med auka sårbarheit for vald.

*Studie viser at skulebarn som har opplevd vald i heimen oftare mobbar andre barn.
Dei har og ein høgare risiko for å verte utsette for mobbing*

Vald mot vaksne

Valden har større konsekvensar enn den umiddelbare skaden den forårsakar. Frykta over kva som kan skje er ein sentral del av den røyndomen som den valdsutsette lever i (latent vald). Valdsutøvinga kan bli sett på som ein prosess der den utsette i større og større grad tilpassar seg ein kvardag prega av vald, ei tilpassing som ofte fører til isolasjon og til auka avhengigheit av valdsutøvaren.

Partnarvald er vald mellom ektefeller, registrerte partnarar, sambuarar eller kjærestar. Den rammar både kvinner og menn, og begge kjønn kan vere utøvarar av valden. Det er like mange menn som kvinner som oppgir at dei har vore utsette for vald eller seksuelle overgrep frå partnaren sin (omtrent kvar femte), men kvinner vert ramma hardare enn menn. Dei er oftare utsette for meir alvorlege former for vald og seksuelle overgrep og opplever fleire valdshendingar i løpet av livet. Kvinner som har erfaringar med overgrep frå barndommen er oftare utsette for partnarvald enn andre kvinner. Både kvinner og menn som har vore utsette for vald frå andre, har og vesentleg høgare risiko for å bli utsette for vald frå sin partnar. Alvorleg vald frå partnar førekjem ofte saman med kontrollerande åtferd. Partnarvald skjer oftast i heimen og bygger seg gjerne opp over tid. Difor kan det vere vanskeleg å kjenne att vald i parforhold. Partnarvald byrjar ofte som verbal vald, som nedvurdering og psykisk vald. Etter kvart kan valden bli trappa opp til grov fysisk eller seksuell vald, eller det mange kallar mishandling. Nokon valdsutsette føler at dei vert utsette for rein psykisk terror.

Den valdsutsette kan føle seg utmatta av valden og har difor ikkje overskot til å delta i sosialt liv. I tillegg kan stigmatisering knytt til det å vere utsett for vald føre til at den valdsutsette isolera seg ytterlegare.

Helse

Mange valdsutsette utviklar på sikt symptom som samsvarar med posttraumatisk stressforstyrning (PTSD), angst og/eller depresjon.

Økonomi

Nokre valdsutøvarar tek bevisst kontroll over partnaren sine økonomiske ressursar, til dømes å nekte valdsutsette å disponere eiga lønn, ikkje ha pengar til klede/mat, tvang til å ta opp lån/kreditt og liknande. Slik økonomisk avhengigheit av valdsutøvar vil medføre store vanskar med å eventuelt bryte ut av eit mishandlingsforhold.

Arbeid

Helsekonsekvensar av vald og overgrep vil kunne ha negativ påverknad på den valdsutsette si deltaking i arbeidslivet. Studiar viser at langtidssjukmelding er ti gonger vanlegare hjå dei som vert utsette for vald i heimen enn dei som vert utsette for vald av framande på offentlig stad. I somme tilfelle kan og omsynet til å beskytte barn mot overgrep gjere det vanskeleg å delta i arbeidslivet.

Isolasjon og skam

Den valdsutsette kan føle seg utmatta av valden og difor ikkje ha overskot til å delta i sosialt liv. I tillegg kan stigmatisering knytt til det å vere utsett for vald føre til at den valdsutsette isolerer seg ytterlegare. På den måten vert kontakt med familie, venner og kjende innskrenka og i somme tilfelle og deltaking i arbeidslivet. Sosial isolasjon og einsemd er både eit integrert aspekt ved valden og ein viktig konsekvens. Systematisk trakassering og nedvurdering frå partnaren si side, er med på å redusere kjensle av eigenverd. Valdsutøvaren plasserer ofte skulda for valden hjå den valdsutsette. «*Han/ho slår fordi ho/han fortener det*». Når dette vert gjentatt over tid trur den utsette til slutt at valden er eigen feil og tek på seg skulda for valden.

Vald mot eldre

Vald og overgrep mot eldre skjer i eigen heim, hjå slektningar, på sjukehus og på institusjonar. Den som utøver valden står vedkommande nær og er ofte ein den eldre har tillit til og som han/ho er avhengig av. Det kan vere partner, barn, barnebarn, andre slektningar eller omsorgsgjevar. Eldre vert utsette for både fysiske, psykiske, økonomiske, seksuelle og/eller strukturelle overgrep. Det kan dreie seg om enkelthendingar, gjentakande hendingar og mangel på riktige handlingar som i sin tur gjev skade, nød eller liding. Mange har levd eit langt liv med ein ektefelle som er valdeleg, men for nokon oppstår dette i samband med sjukdom som demens og psykiske lidingar. Vald og trugslar frå barn og barnebarn er ofte knytt til økonomi og medikament. Eldre menneske toler fysiske påkjenningar dårlegare enn yngre.

Typiske konsekvensar hjå eldre som er utsette for vald og overgrep

- Dårleg sjølvbilete
- Frykt/angst
- Søvnproblem
- Dårleg hukommelse
- Skuld og skam
- Isolasjon
- Stort forbruk av medisin og alkohol
- Indre og ytre fysiske skadar

Vald mot eldre er eit underkommunisert samfunnsproblem. Ein nasjonal førekomststudie utgitt av NKVTS i 2017: [Vold og overgrep mot eldre personer i Norge](#) viser at mellom 4-6 % av personar over 65 år som bur heime vert utsette for vald og overgrep. Mørketal er truleg større. Utredning (Justis og politidepartementet 2003) viser at eldre kvinner utsette for vald er ei særleg usynleg gruppe. I mange tilfelle har eldre som er utsette for overgrep vanskeleg med å nå fram til hjelpeapparatet. Mange føler skuld og skam for det dei vert utsette for, eller at det er ei privatsak som dei ikkje ynskjer å snakke med andre om. Mange utsette ynskjer og at den som utøver valden skal få hjelp. Andre kan vere redde for at konsekvensen av å melde i frå kan vere at dei vert isolerte eller at valden og overgrepa vert verre.

Studiar viser at eldre med eit lite sosialt nettverk er meir utsette for vald. Sosial kontakt og nettverk vert ytterlegare redusert ved å leve i ein valdsrelasjon. Både sjukelegheit og dødelegheit aukar dramatisk for eldre som vert utsette for vald og overgrep.
NKVTS 2007

Menneske i rusmiljø

Menneske i rusmiljø har ein auka risiko for vald, og halvparten av alle drap i Noreg vert utført av rusa personar. Rapporten [«Kan dem takke seg selv?»](#) (2015), viser at valden ofte skjer i ein nær relasjon der den rusavhengige vert utsett for vald av den som har tilgang til rusmiddel. Det gjer det og vanskelegare for den rusavhengige å bryte relasjonen. Denne gruppa menneske møter ofte fordommar i samfunnet, og dessverre frå hjelpeapparatet. Det er viktig å vere merksam på pårørande til menneske med rusproblem. Dei vert ofte utsette for vald av den rusmiddelavhengige.

Innvandrarar

Mange innvandrarar innrettar seg etter det norske samfunnet sine reglar og verdiar når dei kjem til Noreg, men nokre jenter og gutar veks opp i Noreg utan høve til sjølv å kunne bestemme over sitt eige liv, sin eigen kropp eller kven dei skal gifte seg med. I somme samfunn vert kvinner sett på som underlegne menneske og dei vert utsette for vald, overgrep og sosial kontroll.

Innvandrarar som giftar seg med nordmenn er og ei sårbar gruppe. For desse menneska kan mangel på språk, sosialt nettverk og kunnskap om rettar gjere det ekstra vanskeleg å kome seg ut av valden. Einslege mindreårige flyktningar er ei særleg utsett gruppe fordi dei står utan foreldra si omsorg, vern og rettleiing. Barn og unge på flukt utan omsorgspersonar til å passe på seg har større risiko for å bli utsette for vald, overgrep og andre kriminelle handlingar.

Personar med funksjonsnedsetting

I rapporten [Mellom frihet og beskyttelse](#) (2013) av NKVTS, vert det trekt fram at menneske med psykisk utviklingshemming vert utsette for minst like mykje vald som resten av befolkninga. Rapporten viser at mesteparten av denne valden ikkje vert utført av familiemedlemmar, men derimot av personar som over tid er fysisk nær og difor har ein nær relasjon til offeret. Det kan vere naboar og vener, eller offentlege tenesteytarar i helse- og omsorgstenester.

Under omgrepet funksjonsnedsetting, vert det og rekna menneske med fysiske funksjonsnedsettingar. Ei fysisk funksjonsnedsetting kan i tilfelle hindre den utsette frå både å beskytte seg og å oppsøkje hjelp. Barn og unge med funksjonsnedsetting har ofte ei redusert evne til å forsvare seg sjølv. Det gjer at dei er særleg sårbare og har større risiko for å bli utsette for overgrep enn andre barn.

Risikoen for å bli misbrukt er tre gonger høgare

I følge ei dansk undersøking er spesielt barn med ADHD, autisme, psykisk utviklingshemming og hjerneskade utsatt, dei har tre gonger så stor risiko for å bli utsatt for seksuelle overgrep.

Frå år 2001 til 2012 vart 8039 danske skulebarn utsatt for seksuelle overgrep (anmeldte saker). Av desse var det ein stor overvekt av barn med psykisk utviklingshemming, ADHD, autisme og hjerneskadar:

- 27 % hadde autisme
- 30,8 % hadde ADHD
- 24,7 % var psykisk utviklingshemma
- 8,1 % hadde hjerneskade

Fleire av barna hadde fleire ulike diagnosar.

Deira diagnose er ein grunn til at dei er meir utsette, då dei har problem med å seie ifrå, dei manglar ofte eit beskytta nettverk, har vanskar med å sjå faresignal, samt forstå at noko er feil. Dei har og lågare sjølvtilitt og stolar mindre på seg sjølv. Dei er diverre lettare ofre og har kanskje meir å miste dersom dei seier ifrå/melder den som har gjort det. Det er viktig å vere ekstra merksame på barn som er meir utsette, ta barnet på alvor dersom ein ser at dei ikkje har det bra.

Kjelde: [Videnskab.dk](https://www.videnskab.dk)

Status i Luster kommune

Innleiing

For barnas beste- må vi tore å tenkje det verste!

Kvar dag vert norske barn og unge utsette for vald eller seksuelle overgrep. Norske studiar ([NKVTS, 2019](#)) viser at minst 1 av 5 (21%) barn og unge opplever mindre alvorleg fysisk vald i løpet av oppveksten og 1 av 20 (6%) barn og unge opplever alvorleg fysisk vald i heimen.

Omfanget av vald i nære relasjonar er vanskeleg å fastslå både fordi definisjonen og forståinga av vald i nære relasjonar endrar seg over tid og fordi det er store mørketal. Det er vanskeleg å melde ein nærstående person til politiet. Berre 25 % av den valden som kvinner vert utsette for av nærstående, vert meldt til politiet. Ulike undersøkingar dei siste åra viser at mellom 75 000 og 150 000 menneske vert utsette for vald i nære relasjonar årleg i Noreg. Det gir store samfunnsøkonomiske kostnader i form av større behov for hjelpetiltak i skulen, psykisk og fysisk helsehjelp, barnevernstiltak, samt hjelp frå krisesenter, sosialhjelp og eit auka behov for politiressursar. Ei samfunnsøkonomisk analyse frå 2012, anslår at vald i nære relasjonar kostar det norske samfunnet mellom 4,5 og 6 milliardar kroner årleg. Statistikk frå politiet og krisesentertilboda i Noreg som viser tal personer utsette for vald i nære relasjonar, er av eit slikt omfang at det er definert som eit samfunnsproblem i Noreg.

Nasjonale tal

- 21 % (1 av 5) av ungdom i dag har vore utsette for fysisk vald frå foreldra sine i løpet av oppveksten: [NKVTS- rapport 2019](#)
- 6 % (1 av 20) av ungdom i dag har vore utsette for grov vald frå minst ein forelder i løpet av oppveksten: [NKVTS- rapport 2019](#)
- 8 % har erfart vald mellom foreldra sine (å vere vitne til vald er psykisk vald mot barn): [NKVTS- rapport 2019](#)
- 5-15 spedbarn vert alvorleg skada av «Shaken Baby syndrom» kvart år i Noreg og omlag 5 av dei dør av skadane: [Bufdir.no](#)
- Omtrent kvar femte kvinne og mann i Noreg oppgir at dei har vore utsette for vald eller seksuelle overgrep frå partnaren sin: [Bufdir.no](#)
- Minst 1 av 5 kvinner oppgir at dei har vore utsette for ei form for seksuelle overgrep i barndommen, medan nesten 1 av 10 menn oppgir det same: [Bufdir.no](#)
- I Noreg har mellom 56 500 og 76 000 heimebuande personar vore utsette for vald eller overgrep etter at dei fylte 65 år (4-6%): [NKVTS- rapport 2017](#)
- Drap av partnar utgjer ein fjerdedel av alle drap i Noreg ([Krisesenter/statistikk](#)). Ein gjennomgang av 177 saker på drap av partnar viser at sju av ti av dei som er blitt drepne av partnaren sin, har vore utsette for vald frå partnar før drapet. I fem av ti drap på partnar var det registrert fem eller fleire episodar

Nasjonale tal omgjort til tal for Luster kommune

Det er viktig at me kjenner til situasjonen for kommunen vår, og det er ikkje sannsynleg at tal for Luster kommune ligg under resten av landet. Innbyggjarprognose for Luster kommune er 5174 personar i 2020, av desse er 1274 barn under 19 år og 1099 personar over 65 år ([Statistisk sentralbyrå](#)). **Om ein reknar om nasjonale tal til lokale forhold** har 267 (21%) barn og unge under 19 år i Luster kommune opplevd fysisk vald frå minst ein forelder i løpet av oppveksten, og 76 (6%) barn har vore utsett for grov vald frå foreldra.

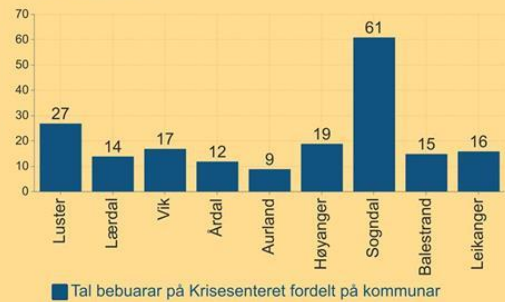
Luster kommune har aukande tal meldingar til barnevernstenesta som omhandlar vald

I 2016 var det 4 saker (av 20) som omhandla vald av dei meldingane som var meldt til Sogn barnevern frå Luster kommune. I 2019 var det 10 meldingar (av 48) som omhandla vald. Desse tala viser at meldingar til Sogn barnevern som handlar om vald aukar.

Tal bebuarar på Kriesesenteret fordelt på kommunar frå 01.01.2012 til 31.12.2019:

Bebuarar frå Sogn og Fjordane: 701
(Bebuarar= kvinner, menn og barn).
Kriesesenteret i Florø sine tal seier noko om omfanget av vald i region Sogn.
Av 190 bebuarar:

Lover og forskrifter

Innleiing

I Noreg er vald i nære relasjonar straffbare handlingar på lik linje med vald som skjer i andre samanhengar og på andre arena jf. [Straffelova 1902 §219](#). [Barnekonvensjon artikkel 19](#) skal sikra barn sin rett til å ikkje bli utsett for vald og overgrep frå foreldre og andre omsorgspersonar. Den som vert utsett for vald eller trugslar om vald i nære relasjonar har krav på bistand og til å bli beskytta. Under følgjer ei oversikt over kva lover og plikter tilsette i Luster kommune skal ha kjennskap til.

Hovudregel for tilsette i Luster kommune

Tilsette i Luster kommune har eit personleg ansvar for å melde frå til politiet og/eller Sogn barnevern ved mistanke/bekymring om at eit barn eller ein ungdom er utsett for vald eller seksuelle overgrep. Ved tvil kan alle saker drøftast anonymt, både med politiet og barnevernet.

- Kvar teneste skal ha prosedyre for å melde frå ved bekymring om vald i nære relasjonar
- Om ein tilsett i Luster kommune får kjennskap til eller har mistanke om at eit barn, ein ungdom, ein vaksen eller eldre har vore utsett for/er utsett for vald, skal den tilsette umiddelbart informere næraste leiar.
- Leiar skal i samarbeid med tilsett sørge for at den lovbestemte meldeplikta vert overhalden. Det er ikkje tilstrekkeleg å underrette overordna. Meldeplikta vert oppfylt ved at ein sender ei bekymringsmelding til barnevernstenesta og/eller melder ifrå til politiet ([Meldeskjema til barnevernet](#)).
- Avvergeplikta er lik meldeplikta, ei sjølvstendig og individuell plikt til å søke og avverge kriminalitet. Dette vert gjort ved å melde til politiet.
- Melding til barnevernet kan vere nok både for å oppfylle meldeplikta og avvergeplikta. Er faren akutt, er det naudsynt både med melding til barnevernet og melding til politiet.
- **Ved mistanke om vald/seksuelle overgrep som er utøvd av foreldre/omsorgspersonar skal foreldre ikkje informerast om at det vert sendt bekymringsmelding til barnevernstenesta.**
- Det er viktig å ta omsyn til tryggleiken til barna. Ved å informere foreldre om mistanken, kan me risikere at me utløyser ny eller alvorlegare vald mot barnet, og me kan risikere at barnet vert instruert til å ikkje fortelje noko til oss i hjelpeapparatet.
- Det er barnevernet eller politiet som vurderer om og når omsorgspersonane skal bli informert. Korleis ein går fram må alltid bli drøfta med barnevernstenesta og/eller politiet.
- Ved mistanke om at eldre vert utsette for vald i nære relasjonar skal politiet bli kontakta. Framgangsmåten kan ein drøfte med [Krisesenteret](#) og/eller [Vern for eldre](#).

Teieplikt

Teieplikta skal hindre at opplysingar om nokon sine personlege tilhøve, vert kjent for uvedkommande. Teieplikta for offentleg tilsette er heimla i [forvaltningslova § 13](#). I tillegg er fleire profesjonar og faggrupper underlagt særskilt teieplikt i ulike særlover: [Barnevernlova](#), [Barnehagelova](#), [Sosialtenestelova](#), [Opplæringslova](#) og [Helsepersonellova](#). Teieplikta skal likevel ikkje vere til hinder for å melde frå til politi og/eller barnevernstenesta når det er grunn til å tru at eit barn vert utsett for vald/seksuelle overgrep, og/eller om barnet lever med vald i heimen.

Kva har du teieplikt om?

- Teieplikt gjeld opplysingar om «*nokon sine personlege forhold*» som ein har fått i «*samband med tenesta*»
- «*Personlege forhold*» er til dømes opplysingar om skuleprestasjonar, åtferd, trivsel på skulen, livssyn, familieforhold, psykiske problem, sjukdom eller andre funksjonsnedsettingar
- «*I samband med tenesta*» omfattar både opplysingar ein får i arbeidstida og opplysingar ein får i fritida fordi ein har den jobben ein har
- [Forvaltningslova](#): Namn, adresse, alder, personnummer er ikkje teiepliktbelagt
- [Barnevernlova](#): Reglane for teieplikt i barnevernlova er strengare enn den forvaltningsmessige teieplikta. Den omfattar opplysingar om fødestad, personnummer, sivilstand, statsborgarforhold, yrke, bustad og arbeidsstad, samt at alle personopplysingar er teiepliktbelagt
- [Helse- og omsorgstenestelova](#): Namn, adresse, alder, personnummer er teiepliktbelagt
- [Opplæringslova § 15-1](#): Nøytrale opplysingar som fødestad, fødselsdato, personnummer, statsborgarforhold, sivilstand, yrke, bustad og arbeidsstad omfattast ikkje av teieplikta med mindre desse opplysingane røper eit klientforhold eller andre forhold ved tenestemottakaren som vert likestilt med personlege forhold.

Forhold som opphevar teieplikta

For å kunne gje god heilskapleg hjelp og oppfølging er eit godt samarbeid naudsynt. Ein føresetnad for eit godt samarbeid er at tilsette har tilstrekkeleg kunnskap om teieplikta og om forhold som opnar for samarbeid mellom tenester. Dette gjeld reglane om:

- Anonymitet
- Samtykke
- Meldeplikt / Opplysningsplikt
- Opplysningsrett
- Avvergeplikt

Anonymitet

Lovbestemt teieplikt vert oppheva når personopplysingane er tilstrekkeleg anonymisert, jf. [Forvaltningslova § 13 a nr.2](#). Teieplikta er dermed ikkje til hinder for at tenesteapparatet kan drøfte ei sak anonymt (då vert det ikkje gitt opplysingar som kan identifisere personar eller saker).

Me skal vere merksame på at i små lokalsamfunn som her i Luster kan det vere vanskeleg å skjule identiteten til personar. Her gjeld teieplikta, sjølv om namn ikkje er nemnt.

Samtykke - eit magisk verktøy

Tilsette skal hente inn eit informert samtykke frå vedkommande me yter hjelp til, for å kunne ta kontakt med andre delar av hjelpeapparatet. Dersom det vert innhenta informert samtykke, kan til dømes tilsette i barnehagen og tilsette i barnevernstenesta dele teiepliktbelagte opplysingar når dette er til det beste for barnet.

Samtykke er eit viktig grunnlag for samarbeid på tvers av tenestene. Felles for alle yrkesgrupper og tenester er at lovbestemt teieplikt vert oppheva ved samtykke frå den som har krav på det og så langt samtykket gjeld.

Krav til samtykke

- Skriftleg og nedfelt i ei samtykkeerklæring
- Munnleg samtykke må gjerast skriftleg
- Det må bli gitt ved ei aktiv handling
- Må vere gitt frivillig
- Må vere informert (tydeleg kva den einskilde samtykker til, kven skal få opplysingar og kva skal opplysingane bli brukt til)
- Teieplikta vert oppheva så lenge samtykke gjeld
- Eit samtykke kan heilt eller delvis bli trekt tilbake når som helst

[Link til samtykkeskjema \(LKK - Luster kommune sitt kvalitetssystem\)](#)

Meldeplikt / opplysningsplikt

Meldeplikta gjeld når tilsette har plikt til å gi opplysingar som i utgangspunktet er teiepliktbelagde. Som tilsett har du meldeplikt til barnevernstenesta når du har grunn til å tru at:

- Eit barn blir eller vil bli utsett for vald/seksuelle overgrep, eller er vitne til vald
- Eit barn blir eller vil bli mishandla i heimen eller utsett for andre alvorlege overgrep i heimen
- Eit barn blir eller vil bli utsett for anna alvorleg omsorgssvikt eller alvorlege manglar ved den daglege omsorga
- Eit barn ikkje får naudsynt behandling
- Eit barn har vist vedvarande åtferdsvanskar
- Eit barn blir eller vil bli utnytta til menneskehandel

Ved mistanke om vald/seksuelle overgrep som er utøvd av foreldre/omsorgspersonar skal foreldre ikkje informerast om at meldinga vert sendt til barnevernstenesta.

Du treng ikkje vite eller vere sikker, før du gir opplysingar. Det er nok at mistanken er såpass underbygd at «*det er grunn til å tru*». I praksis vil det ofte vere bekymring for barnet sin omsorgssituasjon eller barnet sitt alvorlege åtferdsproblem som aktualiserer melde/opplysningsplikta. I tillegg omfattar opplysningsplikta at tilsette skal gje opplysingar ved pålegg frå barnevernstenesta. I saker der det ligg føre mistanke om at eit barn vert utsett for vald eller er vitne til vald i familien, er det barnevernstenesta eller politiet som vurderer om og når omsorgspersonane skal bli informert. Barnevernstenesta kan gi opplysingar til andre i hjelpeapparatet når det er naudsynt for å fremje barnevernstenesta sine oppgåver.

Barnevernstenesta skal og av eiga tiltak utan hinder av teieplikta gje opplysingar til helse- og omsorgstenesta i kommunen når det er grunn til å tru at ei gravid kvinne misbrukar rusmiddel på ein slik måte at det er stor risiko for at barnet vil bli født med skade. Opplysningsplikta er teken inn i lova for å sikre at saka er så godt opplyst som mogleg, slik at avgjerdsla vert teken på best mogleg grunnlag.

**Meldeplikta er eit sjølvstendig og personleg ansvar som den einskilde tilsette har.
Kvar og ein må sjølv ta ei konkret og skjønnsmessig vurdering av situasjonen.
Det er ikkje tilstrekkeleg å underrette ein overordna.**

Råd

- Ha kjennskap til rutinar for korleis ein melder i frå (sjå tiltakskort- vedlegg i plan)
- Bekymringar du har på bakgrunn av jobben din, kan du ikkje melde anonymt
- Er du i tvil om det du er bekymra for er alvorleg nok- drøft med leiaren din, ev. anonymt med barnevernstenesta, krisesenteret eller politiet

Barnevernstenesta si plikt

Bvl § 6-7 a. Tilbakemelding til melder

- Barnevernstenesta må vurdere alle meldingar som kjem inn til dei så raskt som mogleg, seinast innan ei veke.
- Dei har plikt til å gje offentleg melder tilbakemelding innan 3 veker om at meldinga er motteke og om meldinga vert lagt vekk eller går til undersøking.
- Dersom undersøking har offentleg melder rett på tilbakemelding på om undersøking er henlagt eller går til tiltak.

Opplysningsrett

I somme situasjonar har ein moglegheit til å gje opplysingar til andre instansar. For barnevernstenesta gjeld denne retten når det er naudsynt for å fremje barnevernstenesta sine oppgåver, eller for å førebygge fare for liv eller alvorleg skade. Tenester har plikt til å gje opplysingar barnevernet treng i si sakshandsaming, men då må barnevernstenesta legge fram samtykke. Tenestene har berre plikt til å gje opplysingar som er relevante for å belyse dei sakene og situasjonane som plikta er knytt til. Difor må barnevernstenesta konkretisere kva dei ynskjer å få belyst. Det er den som gir opplysingane som må vurdere kva opplysingar som er relevante ut frå den informasjonen barnevernstenesta har gitt. Barnevernet må vise til heimel i [Barnevernlova § 6-4](#).

Den som krev teiepliktbelaagde opplysingar frå deg, må vise at tenesta har rett på opplysingane ved å legge fram eit skriftleg samtykke, eller vise til ein konkret heimel som gir rett til opplysingar utan hinder av teieplikt.

Avvergeplikt

Avvergeplikta er heimla i [straffelova §196](#). Både offentlege tilsette og privatpersonar har ei plikt til å hindre ei straffbar handling ved å melde frå til politiet, eller på annan måte søkje og hindre ei straffbar handling. Avvergeplikta gjeld når det framstår som sikkert eller mest sannsynleg at ei straffbar handling er eller vil bli gjennomført. Den går framfor lovpålagt teieplikt og gjeld alle til ei kvar tid, uavhengig om me har på oss jobbhaten eller privathatten. Det er ei sjølvstendig og individuell plikt til å handle av eiga tiltak, og den einskilde må sjølv ta ei skjønnsmessig vurdering av faren for overgrep. Den som forsettleg let vere å oppfylle avvergeplikta, kan bli straffa med bøter eller fengsel. Vurderingane ein gjer, bør difor skrivast ned.

Det er straffbart for kvar og ein å ikkje melde eller forsøke å hindre visse typar alvorlege straffbare handlingar.

Er du i tvil, bør du drøfte problemstillinga med politiet. Det er avgjerande å kome raskt i gang med etterforskinga og medisinske undersøkingar for at den som er utsett skal kunne få den hjelpa den treng, både for å redusere dei negative konsekvensane av valden og for å hindre at vedkommande vert utsett for ytterlegare vald. Det skal mykje til før ein vert dømt for brot på teieplikta viss ein oppriktig meiner at det føreligg akutt fare.

Til deg som arbeider med eller omgåast barn:

«Du må våge å tenke tanken om at eit barn kan vere utsett for vald frå sin næraste».

Kjønnslemlesting

Avvergeplikta har kjønnslemlesting spesifikt heimla i § 2 *Lov om forbod mot kjønnslemlesting*. Helsepersonell og m.a. tilsette i barnehage og skule, trussamfunn og religiøse leiarar har opplysningsplikt og avvergeplikt for å hindre ei føreståande kjønnslemlesting. Brot på denne plikta kan bli straffa med bøter eller fengsel i inntil eit år.

"Saman vert me gode"

Innleiing

Tverrfagleg samarbeid er ein føresetnad for å kunne førebygge, avdekke og gje heilskapleg god hjelp og oppfølging i valds- og overgrepssaker. Det krev ei tydeleg ansvars- og rollefordeling mellom dei ulike tenestene. Kvar sak er unik og difor er det naudsynt at dei ulike aktørane samhandlar godt. Barn og unge med behov for hjelp frå fleire tenester er i større risiko for å ikkje få den hjelpa dei treng. Sjølv om tenestene er gode kvar for seg, fører dårleg samordning til at innsatsen blir mangelfull, eller vert sett inn for seint.

Tverrfagleg samarbeid - eit felles ansvar

- Alle tilsette som jobbar med barn, unge og familiar skal samarbeide om å gje eit heilskapleg og koordinert tilbod til barn, unge og familiar
- Dette gjeld kommunale aktørar som helsestasjon/skulehelseteneste, NAV, fastlegar, ergoterapi, fysioterapi, psykisk helseteam, omsorgstenesta, Gaupne tannklinikk, skular og barnehagar
- Viktige interkommunale og eksterne aktørar er Sogn barnevern, PPT, Politi, Sogn Frisklivssentral, familievernkontoret, spesialisthelsetenesta (t.d. BUP, barneavdeling, habiliteringsteneste og vaksenpsykiatri)
- Rådmann har eit overordna ansvar for tverrfagleg samarbeid og einingsleiarar har eit særskilt ansvar for å ta initiativ til å delta i tverrfaglege samarbeidsmøte (jamfør Administrativt delegeringsrelement)
- Alle tilsette i Luster kommune har ei plikt til å initiere og delta i tverrfagleg samarbeid ved behov

Saman om barn og unge

[«Sabu-treet»](#) er eit oppslagsverk som tilsette kan nytte i arbeidet med barn, unge og familiar. Det inneheld m.a. spørsmål og svar for barn og unge, oversikt over tenester, tilbod og tiltak som finst i kommunen og inter-kommunalt, korleis du går fram ved bekymring for eit barn, rettleiingsmateriell, verktøy og aktuelle nettstader.

Barn som pårørande

Kommunen har utarbeida prosedyre med flytskjema for korleis tilsette i kommunen skal gå fram i situasjonar der barn er pårørande. Prosedyren gjeld alle tilsette i Luster kommune som yter hjelp til vaksne i samband med psykisk sjukdom, rusmiddelavhengigheit eller alvorleg somatisk sjukdom eller skade. Det er mange årsaker til at barn er pårørande eller at kvardagen vert vanskeleg. Å vere vitne til vald i familien kan vere ei årsak. [Framgangsmåte- Barn som pårørande](#)

Tverrfaglege møtefora

Familieforum/SLT er eit tverrfagleg samarbeidsmøte på systemnivå for faggrupper som har barn, unge og familiar som målgruppe. Møtetida vert brukt til å oppdatering av status og kunnskap om barn og unge. Mogleg å drøfte enkeltsaker i mindre gruppe der ein også har høve til rettleiing av BUP 4 gonger i året. Faggruppene som deltek: Helsestasjon/skulehelsetenesta, PPT, Sogn barnevern, psykisk helseteam,

ruskonsulent, konsulent for menneske med nedsett funksjonsevne, NAV, flyktningtenesta, oppvekst, politikontakt, folkehelsekoordinator og prosjektleiar folkehelse. Alle har ansvar for å melde inn saker. Fast møtetid siste fredag kvar månad.

Ansvar: Leiande helsesjukepleiar

HSP- team (Helse- og sosialpedagogisk team) for barnehage og skule er eit tverrfagleg samarbeidsmøte i skular og barnehagar. Deltakarar er rektor/styrar, aktuelle lærarar, helsesjukepleiar, PPT og Sogn barnevern. Fast møteplan, ulik hyppigheit etter størrelse på skulen/barnehagen, 3-6 ggr. i året. Tema er aktuelle problemstillingar knytt til åtferd, fråvær og andre bekymringar ein har i høve barn. Anonyme drøftingar eller med samtykke frå foreldra.

Ansvar: Rektor/styrar

Koordinerende eining (KE) er eit organ for samhandling, koordinering og rådgjeving. Faste medlemmar er: Helsesjef/kommuneoverlege, leiar for omsorgstenesta, leiar Grandmo busenter, kommunalsjef helse og omsorg, kommunalsjef oppvekst og leiande fysioterapeut.

Ansvar: Konsulent for menneske med nedsett funksjonsevne.

Politiråd Luster og Sogndal. Luster- og Sogndal kommune har etablert eit regionalt SLT Politiråd (SLT= Samordninga av lokale kriminalitetsforebyggande tiltak). Målet er å få meir ut av allereie i gangsette tiltak ved at forskjellige sektorar støttar og utfyller kvarandre sitt arbeid. Barn og unge er målgruppa. Organet er eit samarbeid mellom dei to kommunane, der kvar kommune har ei koordineringsgruppe lokalt. Koordineringsgruppa for SLT- arbeidet i Luster er Familieforum. Organet er forankra i kvar kommune ved ordførarane og representant (ar) frå administrasjon, og politiet ved regionlensmann og politikontakt.

Ansvar: Folkehelsekoordinator- Luster kommune

Folkehelseråd er etablert med grunnlag i oppfølging av samhandlingsreforma og Lov om folkehelse. Det er eit organ for deling av informasjon og drøfting av utfordringar, samt rådgjeving i høve planar og tiltak på kort og lang sikt. Folkehelserådet dekkjer funksjonen som lokalt SLT politiråd. Faste medlemmar er ordførar, rådmann/ass. rådmann, politikontakt, folkehelsekoordinator, leiar oppvekst, helsesjef/kommuneoverlege, leiar NAV, leiar Sogn barnevern og leiar eigedom.

Ansvar: Ordførar

Oversikt over tenester som er viktige samarbeidspartnarar

Politiet har tilsette med eit særskilt ansvar i saker med vald i nære relasjonar. Politiet har eit stort fokus på førebyggjande arbeid. Dei snakkar m.a. med barn og unge i dei ulike barnehagane og skulane årleg. Dei tilbyr bekymringssamtale med barn og deira føresette når det vert avdekka uynskt/kriminell åtferd. Luster kommune har eigen politikontakt som jamleg er med i tverrfagleg møtefora. Sogn og Fjordane politidistrikt har eigen familievaldskoordinator som held til i Førde.

Telefon: 02800

Sogn barnevern vil hjelpe til tidleg, før det blir akutt, slik at me unngår vonde situasjonar for barn og familiar. Oftast er det best at barn får vekse opp i sin eigen heim. Barnevernstenesta skal difor fyrst vurdere om det er mogleg å hjelpe mor eller far og familien til å fungere betre. I samarbeid med foreldra kan barnevernstenesta sette i gang ulike hjelpetiltak i familien. Er du bekymra for eit barn eller ein ungdom, skal du ta kontakt med barnevernstenesta. Du kan drøfte ei sak anonymt eller med samtykke frå føresette. Barn og unge kan og ta kontakt sjølve.

Telefon:

Råd og rettleiing på dagtid: 97 50 60 95

Vakttelefon: 97 50 60 95 (dagtid), 40 02 29 88 (kveld/natt/helg/feriar)

BUP avd. Sogndal (Barne- og ungdomspoliklinikk for psykisk helse) har ansvar for å gi psykisk helsehjelp til barne- og ungdomsbefolkninga (0-18 år) i Luster kommune. BUP er ei spesialisthelseteneste og er i fyrste omgang eit tilbod for å ta hand om oppgåver som ikkje kan bli løyste i den kommunale helsetenesta, som hjå fastlege, helsestasjon, pedagogisk- psykologisk teneste (PPT) eller barnevernstenesta. Tilvising til BUP må kome frå lege eller barnevernsleiar.

Telefon: 57 62 75 00

Fastlegane er ein viktig instans både ved avdekking, kartlegging og vidare handtering av saker med vald i nære relasjonar. Dei vert oppsøkte på bakgrunn av ei rekke helseplager og problemstillingar som kan vere relatert til vald. I konsultasjonar har fastlegen høve til å ta opp sårbare tema. Dette gjeld m.a. rus og ulike former for vald og overgrep. Når fastlegen er bevisst på tema, er det mogleg å sjekke ut om pasienten er utsett for vald, på same måte som legen kartlegg andre aktuelle symptom. Fastlegen sitt kjennskaps- og tillitsforhold til pasienten gjer at pasienten lettare kan kome fram med informasjon om vald og overgrep i nær relasjon. Samtalen kan i enkelte høve vere førebyggjande for vidare utvikling av valden og er dermed viktig tiltak for å stoppe valden.

Telefon: 57 68 56 00

Legevakt: 116 117

Helsestasjon driv med helsefremjande og førebyggjande arbeid gjennom helseopplysing, foreldre- og elevrettleiing og helseundersøkingar og vaksinasjon, samt å iverksetja tilbod om utvida støtte og hjelp ved behov.

Telefon: 57 68 56 05

Barneansvarleg- leiar v/helsestasjon har ansvar for å koordinere arbeidet med barn som pårørende og sikre at dei får god heilskapleg hjelp og oppfølging.

Telefon: **57 68 56 05**

E-post: barneansvarleg@luster.kommune.no

Psykisk helseteam har ulike tilbod som skal styrkje evna til å meistre livet dersom ein har psykiske vanskar eller lidningar. Det kan vere støttesamtalar, hjelp til å finne sosiale aktivitetar, råd og rettleiing både til brukar og dei pårørende, samtalegrupper og anna. Psykisk helseteam ynskjer å gje brukarane eit tilbod ut frå kjennskap til den einskilde sine personlege mål, ressursar og problem. Tenesta tilbyr hjelp og oppfølging til brukarar i heile kommunen og samarbeider med til dømes legekontolet, NAV, helsestasjon, omsorgstenesta og spesialisthelsetenesta m.fl. Ein kan sjølv ta direkte kontakt med psykisk helseteam utan tilvising frå lege for å få hjelp. Om det er ynskjeleg kan legetenesta hjelpe til med å formidle kontakt.

Telefon: **57 68 56 34/ 99 16 80 50** (Leiar av psykisk helseteam)

57 68 56 42/ 91 80 67 39 (Psykolog)

Rask psykisk helsehjelp er eit tilbod frå psykisk helseteam i kommunen. Tilbodet er for unge og vaksne over 16 år som har behov for hjelp til å takle milde til moderate depresjonsplager, ulike angstlidningar, søvnvanskar og byrjande rusproblem. Det er gratis og ein treng ikkje tilvising frå lege.

Telefon: **57 68 56 37**

E-post: rask.psykisk.helsehjelp@luster.kommune.no

Rustenesta er ein del av psykisk helseteam. Målet er å gi oppfølging tilpassa den einskilde brukar sitt behov. Rusarbeidet omfattar mellom anna å gi råd og rettleiing til personar med rusproblematikk, og setje i verk hjelpetiltak slik at ein kan komme seg bort frå misbruket. Tenesta kan også gi råd og rettleiing til pårørende til personar med rusproblematikk. Tenesta er gratis.

Telefon: **57 68 56 35 / 95 05 38 42** (Ruskonsulent)

90 89 32 55 (Erfaringskonsulent)

Gaupne tannklinikk har eigne prosedyrar for oppfølging av pasientar der tannlegen har ei uro knytt til vald i nære relasjonar.

Telefon: **57 65 63 90**

Familievernkontoret i Sogndal har tilbod til menneske med ulike samlivs- og relasjonsproblem, som til dømes ny familiesituasjon etter brot med partner/familie. Tilboda er gratis og ein treng ikkje tilvising.

Telefon: **46 61 92 80**

Frisklivssentralen Sogn er ei interkommunal helsefremjande og førebyggjande helseteneste for Luster- og Sogndal kommune. Frisklivssentralen gir m.a. rettleiing og tilbod knytt til psykiske belastningar, søvnvanskar og risikofylt alkoholforbruk. Dei tilbyr og ulike lærings- og meistringskurs knytt til kosthald, snus- og røykeslutt og depresjonsmeistring. Tilbodet er gratis og ein treng ikkje tilvising.

Telefon: **95 30 38 97 / 95 89 36 41**

E-post: frisklivssentralen.sogn@sogndal.kommune.no

Senter mot incest og seksuelle overgrep (SMISO) har tilbod til dei som har opplevd incest eller seksuelle overgrep, til partnerar og pårørande til overgrepsutsette, samt til hjelpeapparat, skule og andre som har behov for rådgjeving og informasjon om seksuelle overgrep. Senteret er plassert i Førde og er eit lågterskeltilbod. Ein treng ikkje tilvising og tilboda er gratis. Ein kan vere anonym og alle tilsette og brukarar har teieplikt.

Telefon: **57 72 10 70/94 89 28 23**

SMS: **94 89 28 23**

E-post: post@smiso-sf.no

Web: www.smiso-sf.no

Konsultasjonsteam- Bufetat region Vest, avd. Førde gir råd og rettleiing til tenester som arbeider med barn. Fagfolk kan ringe og drøfte si bekymring for om eit barn kan ha vore utsett for overgrep, samt få råd om korleis ein skal gå vidare i saka. Dei har to team; eit med ansvar for sped- og småbarn i risiko, dei gir konsultasjon i saker for aldersgruppa 0- 6 år, medan det andre teamet gir rettleiing for barn i aldersgruppa 7-18 år.

Telefon: **46 61 91 27**

Konsultasjonsteam- personar med utviklingshemming og andre særleg sårbare med

utviklingsforstyrning over 16 år Tilsette og privatpersonar som er bekymra for om ein person med utviklingshemming eller utviklingsforstyrning over 16 år er utsett for seksuelle overgrep, vald eller er vitne til vald kan ta kontakt. Teamet tilbyr anonyme drøftingar av rådgjevande art og har kompetanse på avdekkande samtalar. Konsultasjonsteamet er samansett av personar frå Statens Barnehus i Bergen, Helse Bergen og Bergen kommune.

Telefon: **55 55 69 00 (kl. 9-15)**

Skadeleg seksuell åtfærd (SSA)- konsultasjonsteam tilbyr anonyme drøftingar av konsultativ/rådgjevande art til fagpersonar som arbeider i spesialisthelsetenesta (BUP), konfliktrådet og barnevernstenesta. Dette gjeld oppfølging av barn og ungdom som viser problematisk eller skadeleg seksuell åtfærd (SSA). Konsultasjonsteamet er samansett av personar frå RVTS Vest, V27, psykisk helsevern for barn og unge og Statens Barnehus i Bergen.

Telefon: **45 87 62 96/97 (kl. 9-15)**

Statens Barnehus i Førde er for barn og ungdom der det er mistanke om at dei er utsette for, eller har vore vitne til vald eller seksuelle overgrep der det ligg føre melding til politiet. Tilbodet er og for vaksne med ei utviklingshemming eller vaksne som er særleg sårbare, samt ungdom som har vore utsette for tvangsekteskap eller kjønnslemlesting. Tanken bak eit barnehus er at alle offentlege instansar kan kome dit barnet er, og ikkje omvendt. Statens Barnehus gir råd og rettleiing til privatpersonar og offentlege tenester i anonyme saker som er uavklarte. Dei tilsette kan rettleie på telefon eller i møter. I tillegg kan politiet gjere avhøyr på barnehuset av unge som har krenka andre seksuelt.

Telefon: **55 55 69 00**

Overgrepsmottaket i Førde er knytt til Førde sentralsjukehus. Dei tilbyr samtale, undersøking, prøvetaking, sporsikring og behandling ved seksuelle overgrep og for dei som har vore utsette for vald i nære relasjonar. Ein kan ta kontakt på telefon for rådgjeving eller avtale om oppmøte. Ein kan og ta kontakt med dei på vegne av andre. Det er gratis og ein treng ikkje tilvising. Dei er døgnbemanna med sjukepleiar og lege.

Telefon: **57 72 37 48**

SMS: **92 98 87 85**

Legevakt: **57 83 23 00**

På Krisesenteret i Florø kan kvinner og menn, saman med sine barn, anonymt, utan å bli mistenkeleggjort, overvaka eller sjukeleggjort søke tilflukt for å berge liv og helse. På Krisesenteret er menneske som lever i fare trygge, og dei får den hjelpa dei treng. Dei kan ta kontakt med krisesenteret utan timeavtale eller tilvising frå lege eller andre instansar. Alle menneske som er utsette for vald i nære relasjonar har rett til eit tilbod på eit krisesenter.

Telefon: **57 74 36 00** (døgnvakt)

Tiltaksplan

Innleiing

Tiltaka er knytt til handlingsplan og er fordelt på følgjande innsatsområde:

- Nye tiltak
- Eksisterande tiltak
 - Førebyggjande tiltak
 - Kompetansetiltak
 - Hjelpetiltak

Nye tiltak 2020 - 2024

Nr	Tiltak	Omtale	Status	Ansvar
1	Prosedyre- avdekking av vald	Alle tilsette skal vite kvar dei finn gjeldande samarbeidsavtalar og skal kjenne avtalen som angår deira arbeid og gjeldande prosedyre ved avdekking av vald.	Nytt tiltak	Kommuneoverlege, einingsleiar, rektor, styrar i barnehage, leiande helsesjukepleiar, leiar NAV
2	Kompetanse-nye medarbeidarar	I introduksjonsprogrammet for nye medarbeidarar er gjennomgang av handling ved bekymring for utsette barn og unge, verktøyet " Snakke med barn " og vald i nære relasjonar lagt til som eit nytt punkt under del 2B. Det er viktig at alle tilsette er kjend med dette og at alle har ei plikt til å hindre vald og overgrep.	Nytt tiltak	Einingsleiarar
3	Kompetanse- tilsette som jobbar med barn og unge	Alle tilsette som jobbar med barn og unge skal halde seg oppdatert på tema innan vald og overgrep jamleg og ha tema på samling ein gong pr. år. Forslag: Trygg til handling , Snakke med barn , Ressursar/retteleiarar .	Nytt tiltak	Einingsleiarar
4	Kompetanse-støttekontaktar	Prosedyre for avdekking og handtering i oppdragsavtale	Nytt tiltak	Konsulent for menneske med nedsett funksjonsevne
5	Kompetanse- tilsette som jobbar med vaksne og eldre	Tema vald i nære relasjonar med gjeldane prosedyrar som tema på personalmøte ein gong pr. år	Nytt tiltak	Einingsleiarar

Nr	Tiltak	Omtale	Status	Ansvar
6	Avdekke vald i nære relasjonar- barn som går i barnehage	Oppstartssamtale i alle barnehagar i kommunen med spørsmål om vanskelege heimeforhold. Døme frå gamlestova barnehage.	Nytt tiltak	Styrar i barnehage/ oppvekst
7	Avdekke vald mot menneske med nedsett funksjonsevne	Tilsette som jobbar med menneske med nedsett funksjonsevne har fokus på vald i nære relasjonar og skal vere kjende med gjeldande prosedyrar	Nytt tiltak	Konsulent for menneske med nedsett funksjonsevne
8	Avdekke vald mot eldre	Tilsette som jobbar med eldre har fokus på vald i nære relasjonar og skal vere kjende med gjeldande prosedyrar.	Nytt tiltak	Einingsleiarar
9	Foreldrerettleiing: ICDP (International Child Development Program)	Foreldrerettleiing som ein obligatorisk del av introduksjonsprogrammet. Nyankomne innvandrarar har nytte av å få tidleg kunnskap om korleis det er å vere forelder i Noreg og kva tilbod dei kan nytte seg av. (Tiltak 10 i Regjeringa sin strategi for trygge foreldre- trygge barn)	Nytt tiltak hausten 2020	Oppvekst
10	Kompetanse for tilsette som jobbar med barn og familiar	Vald i nære relasjonar som tema årleg i den tverrfaglege møteplassen; Familieforum/SLT	Nytt tiltak	Leiande helsesjukepleiar
11	Livsmeistring- robuste barn og ungdom	Gje barn og unge i Luster- og Sogndal kommune kompetanse, dugleik og verktøy til å kunne utvikle ei god og robust psykisk helse. Vald og overgrep er m.a. tema innan livsmeistring.	Prosjektperiode 2020-2024	Prosjektleiar «Saman om barn og unge»

Eksisterande tiltak - Førebyggande

Nr.	Tiltak	Omtale	Status	Ansvar
12	Avdekke vald i nære relasjonar mot gravide	Jordmor spør alle gravide om vald (TWEAK- skjema)	Eksisterande tiltak	Helsestasjon
13	Avdekke vald i nære relasjonar mot gravide	Fastlegane spør alle gravide om vald	Eksisterande tiltak	Kommuneoverlege
14	Sikre god overgang mellom jordmor og helsesjukepleiar	Overføringssamtale mellom jordmor og helsesjukepleiar ved bekymring/behov.	Eksisterande tiltak	Helsestasjon
15	Heimebesøk til foreldre som har fått barn	Alle foreldre til nyfødde får heimebesøk av jordmor og helsesjukepleiar. Helsesjukepleiar har samtale om vald i nære relasjonar.	Eksisterande tiltak	Helsestasjon
16	Førebygge vald mot dei minste barna (0 - 1 år)	Alle nybakte foreldre ser filmen «I trygge hender» på heimebesøket saman med helsesjukepleiar.	Eksisterande tiltak	Helsestasjon
17	Kartlegging av mor si psykiske helse	På 6 vekers konsultasjonen vert mødre si psykiske helse kartlagt (EPDS- skjema)	Eksisterande tiltak	Helsestasjon
18	Avdekke vald mot barn (0-20 år) i heimen	Tilsette v/helsestasjonen følger fast mal i konsultasjonane og har vald i nære relasjonar som tema. Barna skal vere avkledd under veging og måling, større barn kan ha trøye og truse. Observasjon av samspel foreldre-barn og oppdatert oversikt over familien, kven dei bur med og belastningar i miljøet er viktige faktorar.	Eksisterande tiltak/delvis nytt	Helsestasjon
19	Avdekke kjønnslemlesting; barn 0 - 6 år	Helsesjukepleiar spør føresette frå andre land om omskjæring vert praktisert, ved heimebesøk og ved konsultasjonar. Påminning om at det er straffbart i Noreg og helsepersonell har avvergeplikt.	Eksisterande tiltak	Helsestasjon
20	Avdekke vald i nære relasjonar hjå barn som går i barnehage	Uro i og rundt barn vert drøfta jamleg i ulike møtefora i barnehagane, t.d. HSP.	Eksisterande tiltak	Styrar i barnehage
21	Avdekke vald i nære relasjonar; barn 5 – 6 år	Politiet besøkjer barnehagane i kommunen kvart år. Har samtale med 5- 6 åringane om venskap, inkludering, gode og vonde hemmelegheiter mm.	Eksisterande tiltak	Politiet og styrar i barnehage
22	Avdekke vald i nære relasjonar; barn 5 – 6 år	Helsesjukepleiar i skulehelsetenesta og skulelege har skulestartundersøking av alle førsteklasingar med føresette til	Eksisterande tiltak	Skulehelsetenesta

Nr.	Tiltak	Omtale	Status	Ansvar
		stades. Helsesjukepleiar har vald i nære relasjonar som tema.		
23	Avdekke vald i nære relasjonar hjå elevar	Tilsette ved skule har jamleg samtalar med elevar og gjennomfører elev- og utviklingssamtalar to gonger pr. år. Tema: Det er viktig å seie ifrå til ein vaksen og trygga dei i at det alltid er nokon som vil lytta til dei når dei har det vanskeleg.	Eksisterande tiltak	Rektor og kontaktlærar
24	Samtale om kjønnslemlesting og tilbod om underlivsundersøking	Jenter på 1. og 5. trinn som høyrer til grupper som kan vere utsette med deira foreldre skal få tilbod om ein samtale om kjønnslemlesting. Jenter med bakgrunn frå samfunn der dette er utbreidd , skal og få tilbod om underlivsundersøking. Den frivillige undersøkinga vert gjort av skulelegen på helsestasjonen.	Eksisterande tiltak	Skulehelsetenesta
25	Senter mot incest og seksuelle overgrep (SMISO)- 6. Klasse	SMISO i Førde besøkjer alle 6.klassingar og informerer om vald og seksuelle overgrep.	Eksisterande tiltak	SMISO i samarbeid med skulehelsetenesta ved den enkelte skule
26	Avdekke vald i nære relasjonar; barn 10 - 11 år	Politiet besøkjer 5. klassane i kommunen kvart år. Dei har samtale med elevane om venskap, nettvett, og kroppen mm.	Eksisterande tiltak	Politiet og rektor v/skulen
27	Avdekke vald i nære relasjonar; barn 13 – 14 år	Politiet besøkjer 8. klassane i kommunen kvart år. Dei har samtale med elevane om nettvett, kropp og grenser.	Eksisterande tiltak	Politiet og rektor v/skulen
28	Avdekke vald i nære relasjonar; 8.klasse	Helsesjukepleiar har individuell helsesamtale med alle 8.klassingar. Informasjon om vald og overgrep. Spørsmål om ungdommen har opplevd vald eller overgrep, eller om dei sjølve har utøvd vald	Eksisterande tiltak	Skulehelsetenesta
29	PIS- grupper	Samtalegruppe for barn med to heimar	Eksisterande tiltak på enkelte skular. Nytt tiltak på andre skular	Skulehelsetenesta i samarbeid med den enkelte skule
30	Helsestasjon for ungdom; 13 - 20 år	Drop – in torsdagar kl. 14.30-17.00. Ungdommar kan kome innom for ein prat med ein vaksenperson om helse, kropp, prevensjon, sex, om korleis dei har det med seg sjølv og/eller med venner	Eksisterande tiltak	Helsestasjon

Nr.	Tiltak	Omtale	Status	Ansvar
31	Ungdomslos	Tilbod for elevane på ungdomsskulane i kommunen; for å auke trivsel på skulen, auke meistringskjensle og for å førebygge fråvær. Ungdomslosen hjelper ungdom når dei sjølv ynskjer det og kan møte ungdommen på deira arena, samt vere til stades når ungdommen treng nokon å snakke med. Ungdommane, føresette, tilsette på skulen eller andre tilsette kan ta direkte kontakt med ungdomslosen	Prosjektperiode 2020 - 2023	Folkehelsekoordinator og prosjektleiar «Saman om barn og unge»
32	Avdekke vald i nære relasjonar hjå flyktningar	Informasjon til flyktningar på heimebesøk og i samtalar med tema om kva som er lov og ikkje med tanke på oppseding	Eksisterande tiltak	Politiet og flyktningtenesta
33	Avdekke vald i nære relasjonar hjå flyktningar	Vald i nære relasjonar er ein del av eit obligatorisk kurs i samfunnskunnskapsopplæring for alle med rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Opplæringsmateriellet finst på 19 ulike språk. Luster vaksenopplæring gjennomfører kurset årleg. Link til kurset: Vold i nære relasjonar, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse	Eksisterande tiltak	Rektor/ kontaktlærar
34	Avdekke vald i nære relasjonar hjå barn/vaksne/familie	Vaksne som er tilvist eller tek kontakt sjølv for hjelp/oppfølging i høve psykiske problem og/eller rus. I kartleggingssamtalen eller på grunnlag av ein trygg relasjon til terapeut kjem det fram at vedkommande er utsett for vald i nære relasjonar. Det kan vere grunnlaget for dei psykiske vanskane dei først søker hjelp for. Gje støtte, råd og rettleiing	Eksisterande tiltak	Tilsette i psykisk helseteam
35	Foreldrekurs: COS (Circle of security)	COS (tryggleiksirkelen): Foreldrerettleiing med fokus på relasjon og samspel mellom barn og foreldre. Det vert gitt informasjon om oppsette kurs til foreldre via heimesida til kommunen, barnehagane og helsestasjonen	Oppvekst, styrar i barnehage og helsestasjon	Oppvekst, styrar i barnehage og helsestasjon

Nr.	Tiltak	Omtale	Status	Ansvar
36	Avdekke vald i publikumsmottaket og i samtaler hjå NAV	Om føresette er truande/ aggressive i møte med NAV tilsett og barn er til stades, skal den tilsette hjå NAV melde i frå til sin leiar og det skal gjerast ei vurdering av meldeplikt til barnevernstenesta/ politi	Eksisterande tiltak	NAV
37	Samarbeid NAV-sosialtenesta og barnevernstenesta	Barnevernstenesta kan på førespurnad delta på informasjonsmøte/kurs for brukarar med informasjon om barnevernstenesta. NAV Luster, NAV Sogndal og Sogn barnevern har ein lokal samarbeidsavtale som formaliserer samarbeidet mellom tenestene	Eksisterande tiltak	NAV og Sogn barnevern
38	Barn som pårørnde	Prosedyre for alle tilsette i kommunen som yter hjelp til vaksne i samband med psykisk sjukdom, rusmiddelavhengige eller alvorleg somatisk sjukdom eller skade. Barneansvarleg er leiar for helsestasjon. Prosedyre- Barn som pårørnde	Eksisterande tiltak	Kommuneoverlege

Eksisterande tiltak - Kompetanse

Nr.	Tiltak	Omtale	Status	Ansvar
39	Kompetanse-fastlegane	Fastlegane har vald i nære relasjonar som tema i internundervisning	Eksisterande tiltak	Kommuneoverlege
40	Sogn barnevern-Samtalar med barn	Tilsette tek kurs i samtale med barn	Ferdig med kurs hausten 2020	Leiar Sogn barnevern
41	<u>Sabu-treet</u>	«Sabu-treet» er eit oppslagsverk som tilsette kan nytte for å halde seg oppdatert på kunnskap og i oppfølging av barn av psykisk sjuke, barn av foreldre med rusproblem og barn som lev med vald i nære relasjonar	Avslutta som prosjekt 2019-implementert i aktuelle planar	Oppvekst og prosjektleiar «Saman om barn og unge»

Eksisterande tiltak - Hjelpetiltak

Nr.	Tiltak	Omtale	Status	Ansvar
42	Sogn barnevern - Hjelpetiltak	Etter vurdering frå sak til sak: - Tilvising til andre relevante instansar, som til dømes ISP (for sinnemeistring), familievernkontoret, krisesenter mm. - Barnesamtalar - Rettleiing til foreldre - Kartleggingssamtalar med foreldre - Sikringstiltak - Koordinering, til dømes med politi, barnehus, skular, barnehagar osv.	Eksisterande tiltak	Sogn barnevern
43	Oppfølging av valdsutsett	Støttesamtalar og rettleiing, hjelp til vidare oppfølging	Eksisterande tiltak	Psykisk helseteam, fastlege, helsestasjon, familievernkontoret, spesialisthelsetenesta, overgrepsmottaket i Førde, Krisesenteret
44	Oppfølging av valdsutøvar	Støttesamtalar og rettleiing, hjelp til vidare oppfølging.	Eksisterande tiltak	Psykisk helseteam, fastlege, helsestasjon, familievernkontoret, spesialisthelsetenesta
45	Hjelp til valdsutsett: Opplysing, råd og rettleiing. Mellombels bustad og sosialhjelp	Tilsette hjå NAV skal yte opplysing, råd og rettleiing for å finne ei trygg løysing for valdsoffer. Sosialtenesta skal hjelpe involverte med mellombels butilbod, der det er naudsynt. Om involverte ikkje har inntekt skal det fattast vedtak om økonomisk bistand så raskt som mogleg. Barnefamiliar vert prioritert	Eksisterande tiltak	NAV- sosialtenesta

Tiltakskort

Det er laga to tiltakskort til handlingsplanen, som skal fungere som eit arbeidsverktøy og rettleiar når det er mistanke om vald i nære relasjonar; eit omhandlar vaksne og eit omhandlar barn.

Tiltakskorta er utforma trinnvis:

1. Kva ser me og teikn på vald
2. Korleis spør me om vald og korleis avklarar me det som vert fortalt
3. Handling: Kva gjer me når eit barn eller ein vaksen har fortalt om vald eller overgrep. Her er det lista opp konkrete tiltak som må setjast i verk med fokus på saker av akutt grad (handling må skje umiddelbart) og kontaktinformasjon til dei ulike instansane som skal kontaktast.

Kvar situasjon opplevast ulikt, og tiltakskorta er meint som ein rettleiar for korleis me går fram ved mistanke om vald i nære relasjonar.

Det aller viktigaste du som tilsett kan gjere, er å **våge å sjå, tore å spørje, tole å lytte og ha mot til å handle**. Vis at du bryr deg, at du har tid til å prate og at du ynskjer å hjelpe.

Tiltakskorta finn du som vedlegg i planen, i [«Sabu-treet»](#) og i LKK.

Kjelder

Liste over kjelder

- Aanerød V. (2015) [Kan dem takke seg selv?](#) Krisesentersekreteriatet.
- Barneombudet: [Barnekonvensjon](#)
- Grøvdal Y. (2013): [Mellom frihet og beskyttelse?](#) Vold og seksuelle overgrep mot mennesker med psykisk utviklingshemming, en kunnskapsoversikt. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 2/2013).
- Hafstad G.S. og Augusti E-M. (2019): [Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten](#). Ei nasjonal undersøkning av ungdom i alderen 12- 16 år. NKVTS
- Keenan et al. 2003, Rasmussen et.al. (2012): [Barn utsatt for vold i familien](#). Barne, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Kompetanse Noreg, Kunnskapsdepartementet: [Opplæringsmateriell om vold i nære relasjoner, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse](#)
- Kripos (2016): [Seksuelle overgrep mot barn under 14 år](#)
- Kripos (2019): [Alvorlig vold mot små barn](#)
- Krisesentersekreteriatet (2014): [Statistikk om vold og overgrep](#)
- [Lovdata](#)
- Meld. St. 15 (2012-2013): [Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Det handler om å leve.](#)
- [Nasjonal fagleg retningslinje](#) for tidleg oppdaging av utsette barn og unge (Helsedirektoratet- 2019)
- Nasjonal veiviser ved vold og overgrep: [Dinutvei.no](#)
- Nasjonal studie av Nasjonalt senter for vald og traumatisk stress: [Vold og voldtekt i Noreg 2014](#)
- NOU 12/2017 [Svikt og svik](#). Gjennomgang av saker der barn har vore utsett for vald, seksuelle overgrep og omsorgssvikt
- Rapport frå Kripos, 2019: [Alvorlig vold mot små barn](#)
- Regjeringa sin handlingsplan mot vald i nære relasjonar: [Et liv uten vold 2014-2017](#)
- [Regjeringa sin opptrappingsplan mot vold og overgrep 2017 -2021](#)
- Regjeringa sin handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlesting: [Retten til å bestemme over eget liv 2017-2020](#)
- Regjeringa sin strategiplan for å kjempe mot vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom: [Barndommen kommer ikke i reprise 2014-2017](#)
- [Rettleiar for helse- og omsorgstenesta sitt arbeid med vald i nære relasjonar- NKVTS](#)
- Sandmoe A. Wentzel- Larsen T. & Hjemdal O.K. 2017: [Vold og overgrep mot eldre personer i Norge](#). En nasjonal forekomststudie. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (Rapport 9/2017).
- Statistisk sentralbyrå. (2020): [Kommunefakta, Luster](#)
- [Stine Sofies stiftelse](#)
- [Trygg til handling](#). Opplæringsprogram om vold og overgrep for alle som jobber med barn og unge. RVTs Vest, Redd barna, Gjesdal kommune.
- [Veileder, kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner](#)
- [Vern for eldre](#)
- [Vitenskap.dk](#)

Vedlegg

Vedlegg 1- Tiltakskort barn

Kva gjer eg som tilsett ved:
MISTANKE OM VALD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT BARN OG UNGE?

"Kunnskap til å sjå, mot til å handle"

Vald og overgrep kan skje i alle familiar og heimar uavhengig av sosial bakgrunn. **Våg å sjå bak fasaden – og spør!**

2020

1. SJÅ

2. SPØR

3. AVKLAR

Fysiske teikn

- Sår og blåmerke, gjerne fleire stader på kroppen
- Brann-, stikk og kuttskadar
- Vondt i magen, hovudverk, svimmelheit
- Senn- og etevanskar (bræking)
- Dårlig tannhelse, skader i munnhole
- Sår og smerter i underliv
- Sjølvsjading

Psykiske teikn

- Endring av åtferd og/eller sinnstemning
- Utagerande åtferd (fysisk/verbalt)
- Uro og irritabilitet, stadig på vakt
- Konsentrasjonsvanskar
- Overdriven imetekomande åtferd
- Svært kontaktsøkande eller avvisande åtferd
- Skadeleg seksuell åtferd (SSA)
- Tilbaketrekt og nedstemt/trist

Signal

- Reagerer på berøring
- Bruk av rusmiddel
- Hyppige legebesøk (med diffuse problem)
- Han/ho set seg imot innsegn i familien
- Familien motset seg kontakt med hjelpeapparat/tek kontakt for seint
- Ver obs på «skjulte» bodskap

Start gjerne med

- Eg har lagt merke til at...
- Du verkar trøtt / sint / lei deg...
- Eg ser at du har blåmerke på armen...
- Det verkar som du ofte har vondt i magen...

TIPS TIL SAMTALEN

- Generaliser: Mange barn som eg snakkar med som ikkje har det så greitt heime, kan få sårne plager. Det er kanskje ikkje slik for deg. Korleis er det å vere deg heime?
- Gjenta det barnet seier
- Still opne spørsmål, ikkje leiande spørsmål
- Bruk støtteord: Mmm, fortel, fortel meir om det
- Bruk gjerne gode/vonde hemmeligheter som dømme
- Spør gjerne fleire gonger: Eg er her i dag, kom gjerne innom dersom du vil snakke med meg
- Forklar kva som skjer vidare og avtal nytt møte med barnet.
- Ved bruk av tolk, tydeleggjer at samtalen må bli oversatt så ordrett som mogleg

Eit barn kan brått og uventa fortelje om hendingar heime, i til dømes samlingsstund, i friminutt mm. Inviter då barnet til samtale same dag i rolege omgjevnader:

- Då du sa det... tidlegare i dag, kva meinte du då? Fortel
- Eg har tenkt sånn på det du sa tidlegare om... fortel litt meir
- Eg har ikkje vore der, så fortel så godt du kan...
- Kva skjer vidare då?
- Nokon gonger når barn seier..., så kan det vere fordi noko er vanskeleg eller rart. Er det slik for deg også?

Vis varsemd, og lat barnet fortelje så fritt som mogleg. Ikkje spør så detaljert, det er politiet eller barnehuset som eventuelt avhøyrrer barnet og ynskjer å vere dei første som spør barnet om detaljane. Når barnet er ferdig med si forteljing, bekreft det barnet har sagt og tydeleggjer at det ho/han har fortalt er viktig.

Lov aldri barnet at du ikkje skal seie det til nokon. Forklar at du må snakke med andre vaksne om det barnet har fortalt, men at du skal fortelje når og til kven du fortel det.

KVA GJER DU?

- Informert leiar om mistanken din
- Observer og draft uroa
- Skriv ned kva som har skjedd, noter tid og stad for hendinga

Når du har grunn til å tru at eit barn vil komme til å bli utsett for vald, har du avvergeplikt!

4. HANDLE

KVA GJER DU VED MISTANKE OM AT EIT BARN VERT UTSETT FOR VALD?

Send bekymringsmelding til barnevernstenesta

Melding skal innehalde: Personalia til barnet og føresette, årsak til bekymring (kva har du sett, høyr, observert), kontaktperson og kva som allereie er gjort.

Melding skal sendast i samråd med leiar. Om leiar ikkje er einig, har du ei sjølvstendig plikt til å melde frå med di underskrift.

Barnevernstenesta gir meldar tilbakemelding når melding er motteke og når undersøkinga er avslutta.

Anonym drøfting

Er du usikker? Ring barnevernstenesta for å drøfte saka anonymt.

Kva om saka er hjå barnevernstenesta eller er lagt vekk, og valden/overgrepa held fram?

Meld ny bekymring til barnevernstenesta. Saka kan vere lagt vekk grunna mangel på informasjon eller at familien har takka nei til hjelpetilbod. Det er viktig at du held fram med å undre deg over barnet sin situasjon, og melder i frå om uro du har på vegne av barnet.

AKUTTE SITUASJONAR

Alle som arbeider med barn og vaksne, har plikt til å vere merksame på forhold som kan vere skadelege for barn. Når du har grunn til å tru at eit barn er utsett for vald og overgrep, har du avvergeplikt og opplysningsplikt og skal utan hinder av teleplikt melde frå til barnevernstenesta:

- ved fysiske skadar
- ved symptom på psykisk vald
- ved alvorlege trugslar
- ved mistanke om seksuelle overgrep
- når barnet viser redsel for å gå heim
- når barnet blir henta av rusa foreldre
- negativ sosial kontroll
- ved mistanke om nært førestående eller gjennomført kjønnslemlesting eller tvangsekteskap

Politi og barnevernstenesta skal då varslast umiddelbart.

NB! Ved mistanke om vald og overgrep mot barn i heimen skal **IKKJE** foreldre kontaktast.

Ved synlege skadar, ta gjerne bilete med eigen telefon. Vurder om barnet skal til overgrepsmottaket eller legevakta for å sikre bevis. Di plikt er sjølv varslinga. Barnevernstenesta og politiet vurderer barnet sin omsorgssituasjon, tryggleik, set i verk tiltak og etterforskar. Ver merksam på risikofaktorar som samlivsbrot, arbeidsløyse, sjukdom, trygd, rusmisbruk, og andre vanskar i familien.

MELDEPLIKT

Som tilsett har du meldeplikt til barnevernstenesta når du er bekymra for eit barn.

Gje informasjon om hjelpetilbod til heimen

Gje barn og familiar informasjon om vald i nære relasjonar og om hjelpetilboda som finst. Tilby nye avtalar og hjelp til å opprette kontakt med aktuelle hjelpetilbod. Skap tryggleik og tillit på at du er tilgjengeleg om barnet og / eller føresette ynskjer å snakke. Send med brosjyren: Kjenner du deg trygg heime?

Ikkje alle barn lever under optimale forhold. Det kan vere situasjonar der du tenker at barn og familiar kan ha nytte av tiltak frå barnevernstenesta. I slike situasjonar har ein ikkje meldeplikt til barnevernstenesta. Då bør ein i staden informere barn og foreldre om kva hjelpetilbod barnevernstenesta tilbyr.

Informasjon om vald og overgrep i nære relasjonar finn du i «Sabu-tree» på Luster kommune si heimeside eller scann QR-kode:

TELEFONNUMMER - AKUTT HJELP

- Politi: 112
- Døgnope barnevernvakt: 97 50 60 95 (dagtid) og 40 02 29 88 (kveld/natt/helg)
- Legevakt: 116117
- Krisesenteret i Florø: 57 74 36 00
- Overgrepsmottaket i Førde: 57 72 37 48

SAMTALE-RÅD-RETTLEIING (DAGTID)

- Sogn barnevern: 97 50 60 95
- Barneansvarleg Luster: 57 68 56 05
- Konsultasjonsteam Bufetat: 46 61 91 27
- SMISO: 57 72 10 70
- Konsultasjonsteam personar med utviklingshemming: 55 55 69 00

AVVERGEPLIKT: Alle har ei personleg plikt til å avverge og hindre at personar vert utsett for skade på liv og helse.

Vedlegg 2- Tiltakskort vaksen

Kva gjer eg som tilsett ved:

MISTANKE OM VALD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT VAKSNE I NÆRE RELASJONAR?

«Kunnskap til å sjå, mot til å handle»

Ta imot det du vert fortalt.
Våg å spørje, tol å lytte.

2020

1. SJÅ

Fysiske teikn

- Sår, avrivne hår, blåmerke – særleg på hals, kloremerke, hevingar
- Skadar på hovud, ansikt, hals, bryst, brystkasse, armar
- Skadar fleire stadar på kroppen og skadar som har grodd i varierende grad
- Brot, brannskadar, stikkskadar, smerter i underlivet
- Svimmelheit, søvn- og etevanskar
- Psykosomatiske symptom som vondt i magen, hovudverk, vondt i ryggen

Psykiske teikn

- Redsel, uro, angst, svingande humør, søvn- og konsentrasjonsvanskar
- Nedstemt, mareritt, redusert sjølvkjensle, irritabel, sjølvmodstandar og sjølvmodforsøk

Signal

- Unnvikande åferd
- Isolasjon, sosialt tilbaketrukk, lite nettverk
- Sjølvskadning
- Stadige unnskylldningar og endring av avtalar
- Partner er ofte med på avtalar
- Motset seg hjelp som krev innsyn i familien
- Bortforklaringar (datt i trappa...)
- Hypotise legebekund med diffuse symptom
- Reagerer på berøring
- Bruk av rusmiddel/legemiddel

VALD KAN HA MANGE ANDLET

Vald kan vere fysisk, psykisk, latent, seksuell, materiell, økonomisk, digital, tvangsekteskap eller kjønnslemlesting. Følg intuisjonen din og bry deg!

2. SPØR

Prøv å skape ein situasjon med trygge rammer, slik at du kan få til ein dialog. Målet er at han/hø erkenner at valden finn stad. Våg å spørje, ikkje ver redd for å trø feil. Å bry seg om andre er alltid rett.

Start gjerne med

- Eg er bekymra

Fortel det du ser

- Det verkar som du ofte er mykje vekke frå jobben...
- Du verkar sliten/trøyt/lei deg...
- Eg ser at du har blåmerke på armen...

Hald fram med

- Mi erfaring er at mange som ikkje har det så greit heime, kan få sårne plager. Dette gjeld kanskje ikkje deg. Kva tenker du om det?
- Korleis har du det heime?

TIPS TIL SAMTALEN

- Prøv å unngå å bruke ordet «vald»
- Stil opne og ikkje leiande spørsmål
- Lytt aktivt som: Fortel meir om det. Kva gjorde du? Kvar var du? Korleis opplevde du det?
- Gjenta nøkkelord: Personen sa det/gjorde det, Du gjorde/ sa det
- Unngå vurderingar av det som har skjedd: Oj, så forferdeleg, huff takkars deg...
- Skriv ned det som vert sagt i samtalen, dokumentasjon er viktig.
- Be den valdsutsette skrive ned kva som har skjedd og kva som skjer, og skrive tid og stad for hendingar.

3. AVKLAR

Ver varsam og lat den valdsutsette fortelje så fritt som mogleg. Prøv å få oversikt over korleis valden artar seg:

Korleis artar valden seg?

- Fysiske skadar?
- Seksuell tvang?
- Truslar og kontroll?
- Audmjuka eller latterleggjort?
- Manglande råderett over egne pengar?
- Vert nekta kontakt med vener og familie?
- Øydelegging av ting vedkommande er glad i?
- Vert kjæledyr mishandla?
- Negativ sosial kontroll?
- Tvangsekteskap?

Kor alvorleg er valden?

- Når skjedde dette siste gang?
- Beskriv kva som skjedde
- Har det skjedd før? Kor ofte?

Vurdering av tryggleik

- Er du redd noko skal skje framover?
- Kva er det verste som kan skje?
- Har du barn? Er det fare for liv og helse for deg eller barna dine?
- Har du vore i kontakt med krisesenteret eller politiet?

RISIKOFAKTORAR

Samlivsbrot, tidlegare valdsepisodar, tilgang til våpen, arbeidsløyshe, økonomiske vanskar, sjukdom, psykisk utviklingshemming og rusmiddelbruk kan bety auka risiko for grov vald og partnardrap. Det er viktig å vere klar over at brottsfasen ofte er den mest alvorlege fasen.

Kontakt politiet og krisesenteret. Er det barn involvert skal alltid barnevernstenesta kontaktast.

4. HANDLE

KVA GJER EG?

- Motiver den valdsutsette til å kontakte hjelpeapparatet slik at ho/han kan få hjelp til å komme ut av valden. Hjelp eventuelt ho/han til å ta kontakt med hjelpeinstansar.

Anonyme drøftingar

- Er du usikker på kva du skal gjere, kan du drøfte saka anonymt med krisesenteret i Florø eller med politiet. Ring og avtal samtale med fagpersonar eller be om råd på telefon.
- Er det barn innblanda kan du ringe Sogn barnevern for ei anonym drøfting.

Gje informasjon om hjelpetilbod

- Hjelp den utsette med å finne informasjon om hjelpeapparatet, lokalt og andre. Sjå på brosjyren *Kjennar du deg trygg heime?* saman og gje den til vedkommande.
- Hjelp til med å lage avtalar med andre og bli med om det er behov for det.

Rettleiingssamtale

- Inviter den valdsutsette med deg til ein samtale på familievernkoretet eller ring krisesenteret saman. Krisesentera har lang erfaring med å trygge og hjelpe valdsutsette i vanskelege situasjonar. Dei kan gje råd om korleis kome seg ut av vanskelege og skadelege relasjonar, og rettleiing på korleis gå fram for å stoppe valden og vegen vidare.
- Ikkje alle treng å bu på krisesenteret. Valdsutsette kan få jamleg oppfølging i ein periode etter eige ynske. Du som tilsett i hjelpeapparatet kan og invitere krisesenteret med i møter der den valdsutsette deltek.

Det er viktig at den som fortel opplever seg sett og høyr, og at du tek deg tid til å lytte.

Når den valdsutsette ikkje vil ha hjelp

- Dersom den valdsutsette ikkje ynskjer hjelp, lag ein plan. Avtal nytt møte/telefonkontakt i løpet av få dagar, kva får du lov å gjere om du ikkje får kontakt? Kven kan kontaktast? Lag ein kriseplan for nye valdsepisodar. Be den valdsutsette lagre viktige nummer på telefonen sin. Drøft med leiar, politi eller krisesenteret om melde- og /eller avvegeplikta di er utløyst.

Barn i familien – har dei vore vitne til eller utsett for vald?

- Ta kontakt med barnevernstenesta snarast. Dei har dagnope vakttelefon: 40 02 29 88. I ikkje-akutte saker kan ein nytte seg av meldeskjema på kommunen sine heimesider, eller ta direkte kontakt med hjelpeinstansen.

VIKTIGE TELEFONNUMMER – AKUTT HJELP

- Politi: **112**
- Legevakt: **116117**
- Krisesenteret i Florø: **57 74 36 00**
- Overgrepsmottaket i Førde: **57 72 37 48**
- Dagnope barnevernvakt: **40 02 29 88**

SAMTALE-RÅD-RETTELEIING (DAGTID)

- Familievernkoretet: **46 61 92 80**
- Krisesenteret i Florø: **57 74 36 00**
- Sogn barnevern: **97 50 60 95**
- Kompetanseteamet mot tvangsekteskap og kjønnslemlesting: **47 80 90 50**
- Vern for eldre: **800 30 196**
- SMISO: **57 72 10 70**

Vald og overgrep kan skje i alle familier, uavhengig av sosial bakgrunn. Våg å sjå bak fasaden og spør.

AKUTTE SITUASJONAR

Når du får informasjon om alvorlege truslar eller fysiske skadar etter vald og overgrep:

- Ring politiet; **112** for å forhindre nye overgrep. Fortel kva du har sett og kvifor du er redd for nye overgrep (avvegeplikta). Den valdsutsette kan melde overgrepet eller politiet kan ta ut offentlig påtale.
- Ved mistanke om valdtekt kontakt **Overgrepsmottaket i Førde; 57 72 37 48** for undersøking, sporsikring og medisinsk hjelp.
- Har den valdsutsette omsorgsansvar for barn og/eller barn er direkte ramma, har du opplysningsplikt til barnevernstenesta.
- Tilby den valdsutsette transport til Krisesenteret i Florø kor han/hø kan bu trygt. Dei gir vern, omsorg, støtte, råd og oppfølging i samarbeid med andre instansar og hjelp til reetablering.
- Forklar den valdsutsette om ansvaret ditt, og kva som skal skje vidare. Oppleving av å ha oversikt er viktig i denne fasen.

Hugs: Å vere vitne til vald er like skadeleg for barn som det å sjølv bli utsett for vald. Slike saker skal handsamast på same måte som til dømes vald mellom vaksne, vald mot søsken mm.

Vedlegg 3- Teikn på vald og overgrep

Kvart einskild individ har ulike måtar å reagere på og vil i ulik grad klare å skjula symptom og den valden dei vert utsette for. Vald førekjem i mange ulike former. Psykisk og latent vald, kan vere umogleg å sjå. Om du vågar å spørje, så vågar ofte folk å svare. Det er erfaringane frå politiet og hjelpeapparatet. Det finst visse typar skadar og funn som er assosiert med fysisk vald og overgrep, og der ein må vere ekstra merksam dersom det ikkje føreligg ei god forklaring. Ingen symptom eller skadetypar er sikre teikn på vald, overgrep og/eller mishandling og punkta under er ikkje eit fasitsvar eller ei skildring av kvar einskild som opplever vald i nære relasjonar. Det er symptoma og skadetypane kombinert med sjukehistoria og det heilskaplege bilete som skal vekke mistanke og gje grunnlag for bekymring.

Generelle teikn på vald

- Barnet eller ein anna person fortel at skaden er påført
- Skade utan forklaring
- Skade med usannsynleg forklaring
- Omfanget av skaden stemmer ikkje overeins med informasjonen som er gitt om kva som er skjedd
- Ingen ulykke eller hending som kan gi slik skade som er oppgitt
- Barnet sitt utviklingsnivå gjer forklaringa usannsynleg
- Skade som vert forklart med søskenvald
- Beskrivinga av forløpet til hendinga endrar seg under samtalen, eller fleire vitne til ulykka har ulike forklaringar
- Foreldre angir at barnet ikkje har hatt symptom eller teikn til smerte eller ubehag frå påviste skadar
- Oppsøker helsehjelp seint
- Avtalar vert ofte endra
- Partner er ofte med på avtalar
- Personen eller familien ynskjer ikkje hjelp som krev innsyn i familien
- Hyppige legebesøk/innleggingar på sjukehus med diffuse symptom
- Reaksjonar ved berøring
- Sosial tilbaketrekking, isolasjon
- Låg sjølvtilitt, klandrar seg sjølv, skuldkjensle
- Konsentrasjonsvanskar og vanskar med å hugse
- Sein utvikling psykisk og fysisk (barn)
- Søvn- og etevanskar
- Sjølvskading
- Bruk av rusmiddel
- Problem i samspelet med omgjevnadane
- Einsemd, kjensle av å vere heilt åleine

VALD MOT BARN

Fysiske teikn

Auge- og ansiktsskadar

- Skadar lokalisert til ansikt, øyre-, nakke og halsregion er vanleg ved fysisk mishandling. Hovud og ansikt er den vanlegaste lokalisasjonen for skadar etter mishandling, medan skadar av øyre, nakke og hals er uvanleg etter ulykker

Blåmerke

- Blåmerke fleire stadar på kroppen

Gut, 5 år, gjentekne episodar med fysisk mishandling, hudmisfarging (blåmerke) på venstre kinn foreina med historie med mishandling og slag mot kinn.

- Blåmerke med form som tydar på slag med hand eller gjenstand, handgrep eller bitt
- Blåmerke hjå spedbarn eller andre barn som ikkje kan forflytte seg sjølv
- Fleire store blåmerke, blåmerke i grupper eller fleire blåmerke med lik form/storleik
- Blåmerke over blautdelsområde: kinn, ytre øyre, hals, overarmar, rygg, innsida av lår, handflater, fotsåler, kjønnsorgan, sete og elles beinete framspring
- Petekkier: meir vanleg etter mishandling enn etter uhell

Sjølvs små skadar i hud er viktig å fange opp. Dersom dei er påført, kan det bety at barnet lever i ein mishandlingssituasjon med betydeleg risiko for gjentekne valdsepisodar. Påførte blåmerke førekjem ofte på andre stader enn på dei naturlege støtstadane, stader som er skjult av klede og kan ha form etter fingre og grep.

Rift, kutt, hudavskrap og arr

- Ver spesielt merksam ved slike skadar kombinert med inadekvat sjukehistorie og:

Søsken nr.2. Mange like arr, strekforma og punktforma, hjå 2 søsken. Barna fortel at dei gjentekne gongar har blitt rispa/skada med skrujern. Viser korleis enkeltståande bekjedne funn, blir betydingsfulle når dei vert sett saman.

- Hjå immobile spedbarn
- På hudområde som vanlegvis er tildekt
- Ved multiple skadar
- I auge-/øyreregion og på kinn
- På hals/nakke, rundt handledd og anklar med «snøre» mønster
- Merke etter bitt frå vaksen person

Brannskadar

- Skaden manglar forklaring eller forklaringa er usannsynleg
- Skåldeskadar som indikerer tvang, som til dømes skålding av rumpe, perineum (mellomkjøtet) eller hender og føter med hanske eller strømpedistribusjon, skarp avgrensing.
- Skade på eit område som ein ikkje forventar at vil kome i kontakt med varme gjenstandar eller væske ved ei ulykke
- Hjå barn som ikkje kan forflytta seg sjølv
- Merke etter reiskap eller objekt (strykejern, krølltang, sigarettmerke)
- Andre ferske eller gamle skadar i tillegg

Brot

- Spesielt hjå barn under 18 månader med ei sjukehistorie som ikkje harmonerer med skadane, skal gje mistanke om mishandling

Hovudskadar

- Symptom på hovudskadar hjå små barn kan mistolkast som sjukdom dersom det ikkje føreligg informasjon om skade
- Ofte er det få eller ingen ytre teikn til skaden
- Augefunn ved hovudskadar
 - Hjå 70-85% av barn med hovudskadar etter mishandling oppstår blødingar i augebotn

Buuskadar

- Buuskadar som følgje av mishandling er sjeldan, men forbunde med alvorleg mishandling. Skadane kan gje få og/eller uspesifikke symptom og kan vere vanskelege å fange opp ved klinisk undersøking. Ein må difor leite aktivt etter dei.

Spinalskadar

- Kan førekomme etter mishandling, men er sjeldan. Spinalskadar er assosiert med hovudskadar og er oftast rapportert hjå dei yngste barna

Forgiftingar

- Forgifting ved uhell er vanleg hjå eitt- til fireåringar, medan barn i alle aldre kan vere offer for påført forgifting. Barnet sin tilstand, toksikologisk analyse, kombinert med sjukehistorie og foreldreåtfærd kan gi mistanke om dette

Kvelingsforsøk

- Mishandling bør vurderast hjå barn med gjentekne «livlausheitsanfall» der ein ikkje finn medisinsk forklaring og episodane berre har vore observert av ein omsorgsgjevar. Barn med «livlausheitsanfall» som følgje av mishandling er i stor fare då nye påførte hendingar kan ende med hypoksisk hjerneskode eller død

Oppdikta eller påført sjukdom/Münchausen by proxy

- Oppdikting av symptom hjå barnet eller at barnet vert skada slik at skadar oppstår
- Desse oppdikta eller påførte symptoma vert presentert for helsevesenet av omsorgsgjevar/overgripas saman med ei bekymring for sjukdom hjå barnet. Det fører til unødig utgreiing og behandling som kan vere ubehageleg eller smertefull for barnet og nokon gonger gje risiko for komplikasjonar og skadar

[Psykiske teikn](#)

Endring i sinnsstemning, ofte trist, nummenheit, auka irritasjon og sinne

Posttraumatisk stresslidning (PTSD)

- Vanlege symptom: gjenoppleving, unnvikande åtfærd, negative endringar i tankar og kjensler og auka fysiologisk respons (sinneutbrot, sjølvdestruktiv åtfærd, årvåken, problem med konsentrasjon, søvnproblem, fysiske reaksjon på påminning).

Reguleringsvanskar

- Barn og unge som har opplevd vald, overgrep og omsorgssvikt kan ofte vise både kroppslege, somatiske, åtferdsmessige, kjenslemessige og sosiale vanskar

Tilknytingsvanskar

- Småbarn som har vore utsette for mishandling kan utvikle tilknytingsvanskar, og tidleg mishandling har spesielt blitt knytt til desorganisert tilknytingsforstyrning. Desorganisert tilknytning gjer at barn seinare har mindre kompetanse når det gjeld kvalitet på leik og konfliktløysing saman med jamaldringar, strevar med regulering av kjensle og sosiale og kognitive oppgåver, dei blir ofte avvist av jamaldringar og er sårbare for aggresjon og åtferdsvanskar

Angst og depresjon

Rusmiddelproblem

Åtferdsvanskar

Sjølvskaiding og sjølvmondsforsøk

- Det er vanleg å forstå sjølvskaiding som forsøk på å regulere og lindre intense og smertefulle kjensler, og sjølvskaiding må vurderast som eit uttrykk for at den unge ikkje har det bra

Seksualisert åtferd

Følgjande seksuell åtferd reknast som uvanleg og svært uvanleg hjå barn:

- Uvanleg åtferd:
 - Spørje jamaldringa og vaksne om å vere med på spesifikke seksuelle handlingar
 - Innføring av objekt i kjønnsorgan
 - Etterlikning av samleie
 - Ta på kjønnsorgana til dyr
 - Seksuell åtferd som verkar forstyrrande på andre
 - Åtferd som er vedvarande og vanskeleg å avlede
- Svært uvanleg åtferd:
 - Seksuell åtferd som involverer barn der aldersskilnaden er meir enn fire år
 - Eit spekter av seksuell åtferd som vert utøvd dagleg/regelmessig
 - Seksuell åtferd som resulterer i fysisk smerte
 - Seksuell åtferd som er assosiert med andre formar for fysisk aggressiv åtferd
 - Seksuell åtferd som medrekna tvang
 - Seksuell åtferd som er vedvarande, og der barnet vert sint ved forsøk på distraksjon

Dissosiasjon

- Barn og unge som veks opp med seksuelle overgrep, vald og grov omsorgssvikt, kan lære seg strategiar for å overleve og for å prøve å handtere og meistre det kaoset dei er omgitt av. Dissosiasjon er strategiar som kan betraktast som måtar å tilpasse seg omgjevnadane og det overveldande dei vert utsett for.
- Døme:
 - Underlege endringar i medvit/ bevisstheitstilstand
 - Sterke hallusinasjonsopplevingar
 - Markerte svingingar i humør, kunnskap, åtferdsmønstre og relasjonsmønstre
 - Underleg tap av hukommelse for eiga åtferd eller nylege hendingar, fortrenger heile månader eller år av livet
 - Unormale somatiske opplevingar

[Psykosomatiske teikn](#)

Viss barnet ikkje opplever støtte hjå andre personar, finn det ingen løysing for kjensle av frykt, sinne, sorg og den fortvila situasjon. Kroppen vert eit «talerør»: språket vert kroppslege symptom. Vanlege psykosomatiske teikn og plager hjå barn og ungdom er:

- Magesmertar
- Hovudverk/migrene
- Svimmelheit
- Enurese/enkoprese (sengevæting/avføringsinkontinens)
- Irritabel tarm (forstopping eller laus mage)
- Etevanskar
- Kronisk utmatting
- Hjertebank, sveitting, laus mage, skjelving o.a. (autonome symptom)
- Tap av muskelkraft, sansetap, psykogene ikkje -epileptiske anfall, amnesi og andre dissosiative symptom m.m.

[Barn som er utsett for seksuelle overgrep](#)

Mistanken om seksuelle overgrep startar ofte med utsegn. Små barn kan kome med spontane utsegn, ofte i forbinding med stell eller toalettbesøk. Eldre barn kan fortelje til venner, føresette, lærarar eller helsesjukepleiar.

- Endringar i åtferd eller sinnstemning
- Seksualisert åtferd
- Utagerande åtferd
- Svært kontaktsøkande eller avvisande åtferd
- Overdriven imøtekomande åtferd
- Sår, smerter i underliv
- Gjentekne urinvegsinfeksjonar, utflod, blod
- Angst, sinne
- Konsentrasjonsvanskar
- Psykosomatiske plagar
- Ein kan sjå fysiske teikn, men i dei fleste tilfelle etterlet ikkje seksuelle overgrep fysiske spor eller endringar. Eventuelle skadar tilheler ofte raskt og fullstendig.

Sampel mellom barn og føresett

Observasjon av samspelet mellom barn og føresett kan gi indikasjonar på om eit barn kan vere utsett for vald eller overgrep. Ulike foreldrefaktorar har innverknad på deira omsorgsfunksjon og dermed barnet sin trivsel og vekst i vid forstand. Barn som lever i ein omsorgssituasjon prega av rusmiddelbruk, psykisk sjukdom og/eller vald/høg konflikt mellom foreldra er i risiko for negativt samspel med foreldra.

Samtidig er det viktig å hugse på at dette kan førekomme i alle familiar i alle samfunnslag.

Observasjon av samspelet mellom foreldra og barn kan gi verdifull informasjon om barnet sin omsorgssituasjon og eventuelt styrke mistanken om mishandling. Observasjon gir eit meir påliteleg materiale om åtferd og samspel enn det ein får gjennom redigerte og ofte tildekkte utsegn frå foreldra si forklaring eller forteljing på kva som har skjedd.

Risikofylt åtferd hjå omsorgsperson kan vere at dei:

- Oppsøker helsehjelp seint
- Er uvanleg oppfarande, argumenterande og truande
- Klarar ikkje å sette barnet sitt behov over eige behov
- Innrømmer påført skade, men ofte berre delvis («*Eg slo han, men ikkje så hardt*»)
- Er likegyldige til barnet, manglar medkjensle med barnet og gir mangelfull respons til barnet
- Har urealistiske forventningar til barnet, til dømes meistring i sjølve undersøkinga, eller det kjem til uttrykk gjennom samtalen med foreldra
- Uttalar seg negativt eller nedlatande om barnet
- Gjer narr av barnet
- Truar barnet
- Nekta å la barnet samtale utan foreldre under legekonsultasjon
- Verkar nedstemte og er lite kjenslemessig involvert
- Er involvert i anna type seksuell åtferd, som til dømes å ha og bruke barnepornografi og seksuelle krenkingar mot andre enn eigne barn.

Samanhengen mellom «hands off»- og «hands on»- overgrep er omdiskutert, men ei relativt fersk metaanalyse viser at 55 % av online- overgripaparar vedgjekk også å ha gjennomført overgrep med fysisk kontakt.

Omsorgssvikt

Omsorgssvikt handlar om ei betydeleg sviktande ivaretaking av barnet sitt grunnleggande behov for stimulering, oppfølging og beskyttelse. I motsetnad til fysisk og psykisk mishandling, seksuelle overgrep eller andre former for utnytting som aktivt krenker barnet sine rettar, er omsorgssvikt oftare mangel på handling som førar til at barnet sitt behov ikkje vert dekket. Dette kan vere tilsikta eller utilsikta.

Teikn på omsorgssvikt/vanskjømte/neglekt (barn, eldre, personar med funksjonsnedsetting):

- Utilstrekkeleg mat, klede, hygiene, bustad etc.
- Prega av dårleg stell og pleie
- Ueigna påkledning
- Dårlig tannstatus og tannhelse oppfølging
- Dårlig, manglande eller feil ernæring
- Manglande medisinsk oppfølging
- Manglande tilsyn som resulterer i skadar

- Omsorgspersonar med utfordring knytt til rus
- Lite emosjonelt tilgjengelege foreldre/pårørande – emosjonell omsorgssvikt. Det som ikkje skjer, men skulle ha skjedd: barnet opplever å ikkje vere elska, verdsatt, ingen varme, tryggleik, nærvær, lite eller ingen positivt kjenslemessig engasjement – mønster som pregar foreldreskapet
- Urealistiske forventningar til barnet
- Utilstrekkeleg støttande og stimulerande foreldreåtfærd, barnet får ikkje tilstrekkeleg skulegang
- Manglande tryggleik og beskyttelse: å la barnet vekse opp i eit skadeleg psykososialt miljø; å vere vitne til vald mellom foreldra, å bli forlatt utan tilsyn, eller med kvalitativt dårleg tilsyn, som utsett barn for farar som drukning, trafikkskade, brannskade og forgiftingar

Teikn som kan tyde på at eit barn er utsett for omsorgssvikt

- Ete-/ernæringsvanskar
- Ekstrem over- eller undervekt
- Dårleg tannhelse
- Barnet verkar ustelt
- Forsinka utvikling, særleg språkleg og sosialt
- Ein heim med lite rutinar
- Gret ofte, smilar sjeldan, er vanskeleg å trøste
- Dårleg vekst i kroppslengde og rundt hovudet

Kjelde:

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS):

<https://voldsveileder.nkvts.no/blog/innhold/risikofaktorer-og-tegn-2/>

Vedlegg 4- Snakke med barn om vald og overgrep

Korleis snakke med barn om vald?

Av ulike årsakar kan fagfolk vegre seg for eller tykkje det er vanskeleg å snakke med barn om mistanke kring vald, seksuelle overgrep og omsorgssvikt. Det kan vere frykt for å ta feil, det kan vere ynskje om å verne barnet, men og å verne seg sjølv. Ein kan vere redd for å bli overvelda av barnet si historie og ein kan bli usikker på eiga kompetanse knytt til samtalar med barn. Barn på si side vil ofte at historia skal bli fortalt, men av ulike årsakar vil dei ikkje vere den som fortel. Dei kan vere redde for å ikkje bli trudd eller forstått, men hovudgrunnen er ofte at dei er redde for konsekvensane av å fortelje. I tillegg er det mange som ikkje veit at det dei har vore utsett for er vald, og ofte har overgripar trua dei til å ikkje fortelja. Barn og ungdom er oftast veldig fortvila når dei fyst fortel.

Det er difor viktig at dei vaksne tar initiativ og legg til rette for at barn kan fortelje om moglege overgrep. For å få mot til å sjå og høyre, og tryggleik til å handle, må ein ha kunnskap og handlingskompetanse om korleis ein skal snakke med barn om det som vekker vår bekymring, og korleis ein skal bringe saka vidare til hjelpeapparatet.

Opplæringsverktøyet [SNAKKE](#) er eit nyttig samtaleverktøy for alle som møter barn og unge dei er urolege for. Ein samtale kan skape tillit og tryggleik, men og det motsette. [SNAKKE](#) skal hjelpe deg å ta viktige samtalar med barn du er uroleg for.

Før samtalen

- Hent inn informasjon om barnet si utvikling og kompetanse
- Avklar om det er behov for tolk
- Tilpass dei fysiske omgjevnadane der samtalen skal finne stad, sørg m.a. for at de ikkje vert forstyrra eller sett
- Spør barn og verje om det er greitt å snakke med barnet åleine (eit nei må respekterast)

Under samtalen

- Informer om kvifor du spør, og at du spør for å kunne hjelpe barnet. Fortel at du har teieplikt, men at du i nokre tilfelle kan kome til å måtte dele det barnet fortel deg med andre for å kunne hjelpe.
- Skap ein god relasjon til barnet. Tryggleik og tillit er føresetnad for at barnet vil opne seg. Det kan du få til m.a. ved at du startar samtalen med «her og no», ikkje med sensitive tema.
- Tilpass samtalen etter barnet sin alder og utvikling.
- Generaliser: *Mange barn som eg snakkar med som ikkje har det så greitt heime, kan få slike plager. Det er kanskje ikkje slik for deg. Korleis er det for deg å vere heime?*
- Ver lyttande, og lat barnet leie samtalen. Vis ekte interesse, men ikkje overdrive kjenslemessig engasjement. Å seie «*det var sikkert vondt eller leit*» eller «*er du veldig lei deg?*» kan lukke samtalen. Barnet kan bli avspora i si forteljing.
- Gjenta det barnet seier.
- Bruk støtteord: *Mmm, fortel, fortel meir om det.*
- Bruk gjerne gode og vonde hemmelegheiter som døme.
- Bruk opne spørsmål for å unngå å påverke barnet sine utalingar.

Døme:

- *Har du vondt nokon stad i kroppen?*
- *Kva gjer dine foreldre/omsorgspersonar når dei vert sinte?*
- *Er du redd for nokon?*
- *Har nokon tatt på deg på ein måte du ikkje likte?*

For å vurdere omsorgssvikt kan det vere nyttig å spørje: «*Kan du fortelje meg om ein vanleg dag?*»

For å avdekke vald og overgrep er opne spørsmål best. Konkrete, handlingsspesifikke spørsmål er nyttig for å avdekke vald, men dersom fleire fagfolk stiller slike spørsmål på ein ukoordinert måte kan det få negative konsekvensar for eventuelle rettslege prosessar seinare. Skal ein stille meir direkte spørsmål vert det anbefalt å nytte etablerte kartleggingsverktøy, slik som [KATES](#), for å unngå suggesjon.

Bruk informasjon barna allereie har gitt til å stille meir spesifikke spørsmål. Til dømes:

- *Kan du fortelje meir om kva som skjedde hjå pappa?*
- *Du sa du har vondt i magen når du er saman med kjærasten til mamma...?*
- Ikkje gjenta spørsmål.
- Lytt aktivt, og ikkje avbryt når barnet fortel.
- Spør om dei kan fortelje vidare.
- Viss barnet fortel om vald/overgrep, spør etter helsemessige teikn/symptom (smerter, bløding, sår, arr, smerter ved vannlating etc.) og forløpet av desse.
- Ta det barnet fortel på alvor, og forsikre om at du ynskjer å hjelpe.
- Gje informasjon om kva som vil skje vidare, i den grad det er mogleg.

Etter samtalen

- Ta notatar, og journalfør det barnet seier så ordrett som mogleg. Alternativt gjer lyd- og ev. biletopptak. Finn ut om barnet står i fare for å bli utsett for ytterlegare alvorleg vald, og ta kontakt med [barnevernet umiddelbart dersom det er tilfellet](#).
- Vurder om meldeplikta til politi eller barnevern slår inn.

Ved tvil om korleis du skal gå fram, søk råd hjå leiaren din og øvrig hjelpeapparat:

- Drøft saka anonymt med barnevernstenesta, krisesenteret, politiet eller overgrepsmottaket.
- Drøft med næraste leiar og til dømes helsesjukepleiar. Legg ein plan saman om kven som gjer kva i høve strakstiltak, bekymringsmelding og tilvising til hjelpeapparatet.
- Alarmtelefon for barn og unge som er kobla opp mot barnevernsvaktene gjer råd viss lokalt barnevern ikkje er tilgjengeleg: 116 111
- [Statens barnehus](#) har mykje kompetanse, og kan gje råd om vidare handling

Vurder å tilvise barnet til nokon som kan gi psykologisk støtte. Barn som har vore utsett for traume har ofte behov for støtte. For nokon vil det vere aktuelt med tilvising til [BUP for vidare psykisk utgreiing og behandling](#). For andre kan samtale med fastlege, helsesjukepleiar eller nokon frå psykisk helseteam vere eit godt alternativ. Vurder difor kvart enkelt barn sine behov individuelt.

Uheldige kommunikasjonsformer

- Du kjem med ein påstand i staden for eit spørsmål
- Du stiller to eller fleire spørsmål i eitt
- Du overlesser spørsmålet med unødige ord
- Du tenkjer på det du sjølv skal seie i staden for å lytte
- Du kommenterer spørsmålet sjølv
- Du nyttar slang eller provoserande ord
- Du ironiserer, nyttar sarkasme eller «privat humor»

Kjelde: [Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress \(NKVTS\)](#)

Vedlegg 5- Nasjonale hjelpetelefonar

[Alarmtelefonen for barn og unge](#) er ein del av landet sitt kommunale barnevern. Det er ein gratis telefon for barn og unge som opplever vald i heimen, er utsette for overgrep, er redd for tvangsgifte eller opplever andre akutte og vanskelege situasjonar. Vaksne som er bekymra for barn og unge kan og ringe alarmtelefonen. Alarmtelefonen svarar og på chat, e-post og sms.

Telefon: **116 111**

SMS: **41 71 61 11**

[Vold- og overgrepslinjen \(VO\)](#) er ei hjelpelinje for alle som opplever vald eller overgrep i nære relasjonar. Hjelpelinja er og for dei som jobbar i hjelpeapparatet, er familie eller kollega til ein som er valdsutsett. Det er gratis å ringe og telefonen er open heile døgnet.

Telefon: **116 006**

[Mental helse- hjelpetelefon](#) er ei gratis døgnopen telefoneneste for alle som treng nokon å snakke med. Ein kan vere anonym og dei har teieplikt.

Telefon: **116 123**

[Kors på halsen- Røde Kors](#) er eit gratis samtaletilbod for alle opp til 18 år. Ein kan ringe, sende e-post, chatte og ta opp det som er viktig for ein. Dei som svarer har teieplikt og ein kan vere anonym.

Telefon: **800 333 21** (kl. 14-22)

[Hjelpetelefon for seksuelt misbrukte](#) hjelper seksuelt misbrukte personar, incestutsette og deira pårørande. Dei har opent heile døgnet, alle dagar i året. Det er gratis å ringe og ein kan vere anonym.

Telefon: **800 57 000**

[Vern for eldre](#) er ein nasjonal kontaktttelefon som har kunnskap om vald retta mot eldre menneske. Alle over 62 år som er utsette for vald eller overgrep kan ringe for råd, rettleiing og hjelp. Pårørande og andre som har mistanke om overgrep mot eldre kan og ta kontakt.

Telefon **800 30 196** (kl. 9-15)

[Pensjonistforbundet](#) har eigen bekymringstelefon for eldre. Dei gir råd og rettleiing. Pårørande og offentlege tenester kan og ta kontakt.

Telefon: **94 85 60 04** (kl. 9-14)

[Det finnes hjelp](#) er for personar over 18 år med seksuell interesse for barn eller som står i fare for å begå seksuelle overgrep mot barn. Rettleiing av psykolog på chat, utan å oppgje kven ein er. (Måndag-fredag kl. 12.00-14.00).

[Reform ressursenter for menn](#) er eit lågterskeltilbod for å hjelpe gutar og menn i ein vanskeleg livssituasjon. Ein treng ikkje tilvising.

Telefon: **22 34 09 50** (kl. 17-20)

Mannstelefon: **22 34 09 60** (kl. 17-20)

E-post: samtale@reform.no

[Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlesting og negativ sosial kontroll](#) er eit nasjonalt tverrfagleg team som rettleiar hjelpeapparatet i fystelinjetenesta i konkrete saker som vedkjem tvangsekteskap, kjønnslemlesting eller andre former for æresrelatert vald og kontroll.

Telefon: **47 80 90 50** (kl.9-15)

[Alternativ til vald \(ATV Bergen\)](#) er eit behandlings- og kompetansesenter om vald, med særleg vekt på vald i nære relasjonar. Dei tilbyr behandling til alle medlemar av familien; både utøvarar av vald, valdsutsette vaksne og barn, og ungdommar med valds- og aggresjonsproblem.

Telefon: **55 60 31 99** (kl. 8-15.30)

[Konfliktrådet i vest avd. Førde og Bergen](#) hjelper til med å løyse konflikhtar, enten det handlar om lovbrøt eller sivile konflikhtar. Konfliktrådet er ei gratis statleg teneste for alle.

Telefon: **57 00 14 71**

[Utsattmann](#)

På nettstaden utsattmann kan utsette for overgrep, deira pårørande og fagmiljø finne informasjon om seksuelle overgrep, med spesielt fokus på gutar/menn. Der kan ein lese historia til andre som har vore utsette for overgrep, og det er ei spørsmål- og svarteneste, som ein kan bruke anonymt.

Vedlegg 6- Nettressursar

Det finst ei rekkje nettbaserte verktøy og tiltak som kan nyttast i førebyggjande arbeid. Dei kan hjelpe kommunen sine tenester med å gjennomføra tiltaka, og gje eit heilskapleg tilbod.

For alle

- [Nasjonalt kunnskapssenter om vald og traumatisk stress](#)- forskning og rapportar
- [Din utvei](#) – Nasjonal vegvisar til hjelpetilbod, informasjon og kunnskap om vald i nære relasjonar, valdtekt og andre seksuelle overgrep. Har og ei spørsmål – svarteneste.
- [Hvor lite](#) – Politiet si informasjonsside om vald i nære relasjonar

For deg som jobbar med barn og unge

- [Kunnskapsgrunnlag- Metodar for tidleg identifisering av risiko hjå barn og unge](#) (Helsedirektoratet, 2018)
- [Ressursar i arbeid med å førebygge og avdekke overgrep](#) (RVTS -vest)
- [Trygg til handling](#). Opplæringsprogram om vold og overgrep for alle som jobbar med barn og unge. Utarbeidd av RVTS Vest, Redd barna, Gjesdal kommune.
- [SNAKKE](#) er eit opplæringsprogram for å øve seg på å snakke med barn og unge, utarbeidd av RVTS.
- [Jeg vil vite](#) – Fyrst og fremst informasjon til barn, men og råd, undervisningsmateriell og forskning for vaksne.
- [Retten til](#) er utvikla av RVTS og er for deg som møter unge som er utsett for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap eller kjønnslemlesting i jobben din.
- [Jeg vet](#) er ein kunnskapsbasert læringsressurs for alderstilpassa opplæring om vald, overgrep og mobbing i barnehagar og skular.
- [Det e mitt valg](#) er eit program med mål om m.a. å auke kunnskapen om vald og seksuelle overgrep.
- [Du bestemmer](#) er ein nettressurs om personvern, nettvett og digital dømmekraft
- Undervisning til barn og unge om vald og overgrep frå [Redd barna](#)

Gode nettressursar retta mot barn og unge

- [Jeg vet](#) er ein kunnskapsbasert læringsressurs for alderstilpassa opplæring om vald, overgrep og mobbing i barnehagar og skular.
- [Jeg vil vite](#)
- [Informasjonsfilm for barn om overgrep mot barn av RVTS](#)
- [Alarmtelefon 116111](#)
- [Ung.no](#) er ein nettstad der barn og unge kan spørje om ting dei lurar på; til dømes om nettvett, vald, seksuelle overgrep eller tvangsekteskap.
- [Barn av rusmisbrukarar](#) for barn og unge med foreldre, eller andre i nær relasjon, som har hatt eller har eit rusproblem.
- [Kroppen min eier jeg](#), teiknefilm som skal gje barn (6-8 år) kunnskap om kropp, grenser og seksuelle overgrep.
- [Helsesista på Snapchat](#) er heile Noreg si «helsesista». Ho har svært mange følgjarar blant barn og unge.

For deg som jobbar med eldre

- [Vern for eldre](#) – informasjonside og e- læringsprogram for deg som jobbar med eldre.
- [Usynlige overgrep](#) – Brosjyre med informasjon om vald mot eldre og Krisesenteret sine tilbud, for alle som møter eldre i arbeidet sitt.
- [Din utvei](#) - informasjon om vald mot eldre.

For deg som jobbar med voksne med nedsett funksjonsevne

- Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har utarbeidd [retningslinjer og rettleiar ved seksuelle overgrep](#)
- [Den tause volden](#) – Brosjyre med informasjon om vald mot personar med nedsett funksjonsevne og Krisesenteret sine tilbud.
- [Rapport om førebygging av vald i omsorgssenter og butilbod for personar med kognitiv funksjonsnedsetting, psykiske vanskar og/eller sosiale vanskar](#) (Bufdir).

For deg som jobbar med minoritetsspråklege

- [Informasjonsskriv frå Regjeringa om arbeid med negativ sosial kontroll](#)
- [Din utvei](#) har informasjon om vald i nære relasjonar på mange språk
- Informasjon om [Tvangsekteskap og æresrelatert vold](#) (Bufdir).
- [Brosjyrar, filmar og rettleiarar om tvangsekteskap og æresrelatert vald på fleire språk](#) (Bufdir)
- [Brosjyrar om Krisesenteret sine tilbud, vald i nære relasjonar, tvangsekteskap og kjønnslemlesting på fleire språk](#) (Krisesenteret).
- [Rettleiar for helsestasjon- og skulehelsetenesta om førebygging av kjønnslemlesting](#) (Helsedirektoratet).
- [Opplæringsmateriell om vald i nære relasjonar, tvangsekteskap og kjønnslemlesting](#), på 19 ulike språk (Kompetanse Noreg, Kunnskapsdepartementet).

Vedlegg 7- Brosjyre

ER DU VITNE TIL VALD: SOM NABO, VEN ELLER KOLLEGA?

Er du uroleg for at ting ikkje er som det burde vere hjå nokon du kjenner? Ikkje ver redd for å seie ifrå, du kan gjere ein skilnad.

- Ring KRISESENTERET I FLORØ: 57 74 36 00 for å drøfte, og få råd og tips om kva du kan gjere
- Ring BARNEVERNSTENESTA: 97 50 60 95 (dagtid)
- BARNEVERNVAKTA: 40 02 29 88 (kveld/natt/helg)

Du kan drøfte saka anonymt eller sende ei bekymringsmelding. Meldeskjema for privatpersonar: bufdir.no/barnevern

ALARMTELEFON FOR BARN OG UNGE: 116 111

ER PARTNAREN DIN MOTIVERT FOR HJELP?

FAMILIEVERNKONTORET i Sogndal:

- 46 61 92 80 for hjelp og råd, familieterapi, parterapi, sinnemeistring

ALTERNATIV TIL VOLD (ATV Bergen):

- 55 60 31 99

MANNSTELEFON:

- 22 34 09 60 eller CHAT: reform.no

KONFLIKTRÅDET I VEST, avd. Førde og Bergen:

- 57 00 14 71

Kjenner du deg trygg heime?

2020 Me er her for deg!

FOR BARN OG UNGE

Har du det vanskeleg, treng du hjelp eller lurar du på om andre treng hjelp? Då kan det vere godt å snakke med nokon. Du kan snakke med helsesjukepleiar og lærar på skulen din eller ein annan vaksen du er trygg på.

Hjelpetelefonar for barn og ungdom

- Alarmtelefonen for barn og unge: 116 111
SMS: 417 16 111 (gratis og døgnopen)
- Du kan ringe barnevernvakta på dagtid: 97 50 60 95 eller på kveldstid: 40 02 29 88 (open kveld/natt/helg)
- Kors på halsen: 800 333 21
Gratis samtaletilbod (måndag-fredag 14 - 22)
Chat: [Korspaahalsen.no](https://korspaahalsen.no)
- Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll: 47 80 90 50 (måndag-fredag 9 - 15)
- Ung.no
Her kan du stille spørsmål og lese om det du lurar på.
- Vold- og overgrepslinjen (VO): 116006 (gratis og døgnopen)

ER DU BLITT SEKSUELT MISBRUKT ELLER VOLDTATT?

- Ring OVERGREPSMOTTAKET I FØRDE: 57 72 37 48, be om å bli satt over til overgrepsmottaket, eller send SMS til 92 98 87 85.
Dei tek vare på deg, undersøker deg og hjelper deg å dokumentere overgrepet.
Det er gratis og du får dekkja transport.
- POLITI: 112
- LEGEVAKT: 116 117
- SENTER MOT INCEST OG SEKSUELLE OVERGREP (SMISO) 57 72 10 70 (mån-fre 10-15)
- HJELPETELEFONEN FOR SEKSUELT MISBRUKTE: 800 57 000

VALD MOT ELDERE

Om du vert utsett for vald og overgrep, er det viktig:

- Å vere klar over at andre i liknande situasjonar har fått hjelp
- At valden sjeldan tek slutt heilt av seg sjølv
- Snakk med nokon du kan stole på, fastlegen din, heimehjelpa, heimesjukepleien eller tilsette på omsorgssenteret
- Du kan ta direkte kontakt med KRISESENTERET i Florø, dei har døgnopent og er gratis: **57 74 36 00**
- Eller FAMILIEVERNKONTORET i Sogndal: **46 61 92 80**
- For meir informasjon: vernforeldre.no eller ring **800 30 196**
- Er du i akutt fare, ring politiet på **112**

ER DU BLITT SEKSUELT MISBRUKT ELLER VOLDTATT?

Ring OVERGREPSMOTTAKET I FØRDE: Telefon: **57 72 37 48**

og be om å bli satt over til overgrepsmottaket, eller send SMS til **92 98 87 85**.

Dei tek vare på deg, undersøker deg og hjelper deg å dokumentere overgrepet. Det er gratis og du får dekka transport. Dei er døgnbemanna med sjukepleiar og lege.

Politiet kan og kontaktast på **112**

Du kan og ringe hjelpetelefonen for seksuelt misbrakte: **800 57 000**. Det er gratis å ringe og dei har ope heile døgnet.

For meir informasjon om kven du kan snakke med, scann QR-koden: →

Treng du hjelp raskt, kan du ringe **116117**.

Då kjem du til næraste legevakt.

Er du i ein akutt og livstruande situasjon må du ringe **113**.

Treng du nokon å snakke med?

Luster legekantor:

- 57 68 56 00

Luster helsestasjon:

- 57 68 56 05

Familievernkontoret i Sogndal:

- 46 61 92 80

Sogn Barnevern:

- 97 50 60 95 (dagtid)

Barnevernvakta:

- 40 02 29 88 (kveld/natt/helg)

Krisesenteret i Florø:

- 57 74 36 00 er døgnopen, du kan vere anonym. Meir info om du ynskjer: www.krisesenteret.sf.no

Vold- og overgrepslinjen (VO):

- 116 006

Ein hjelpetelefon for deg som opplever vald eller overgrep i nære relasjonar

Mental helses hjelpetelefon:

- 116 123

Røde Kors- telefonen om

tvangsekteskap:

- 915 55 201

Hjelpetelefonen for seksuelt misbrakte:

- 800 57 000

Detfinnhjelp.no

- Tilbod til vaksne som har seksuell interesse for barn, og som ynskjer hjelp til å unngå å handle på denne interessa.

SJEKKLISTE:

- ☐ ER DU USIKKER PÅ OM DET DU OPPLEVER HEIME ER BRA FOR DEG?
- ☐ ER DU REDD FOR KVA SOM KAN KOME TIL Å SKJE MED DEG?
- ☐ ER BARNET DITT TRYGT?
- ☐ FÅR DU HØYRE AT DU IKKJE ER VERDT NOKO?
- ☐ VERT DU TVINGA TIL SEKSUELLE HANDLINGAR?
- ☐ VERT TING DU ER GLAD I ØYDELAGT?
- ☐ YNSKJER DE HJELP TIL Å LØYSE KONFLIKTAR?
- ☐ DISPONERER DU EIGNE PENGAR?

Meir info: Dinutvei.no

ER DU REDD FOR TRYGGLEIKEN TIL DEG ELLER BARN DINE?

På **KRISESENTERET I FLORØ** kan du kome både dag og natt for å bu trygt. Du treng ikkje å ha synleg skade for å søke hjelp - trugslar og psykisk vald er like alvorleg.

Ved akutt fare, ring **POLITIET: 112**. Politiet kan pålegge overgripar besøksforbod og kan hjelpe deg å kome til eit krisesenter. Du kan melde valden.

BARNEVERNVAKTA: 97 50 60 95 (dagtid) **40 02 29 88** (kveld/natt/helg) - gir rask hjelp for å gje barna ein trygg stad å vere.

Lever du med vald, er du pliktig til å bringe barna dine i tryggleik!

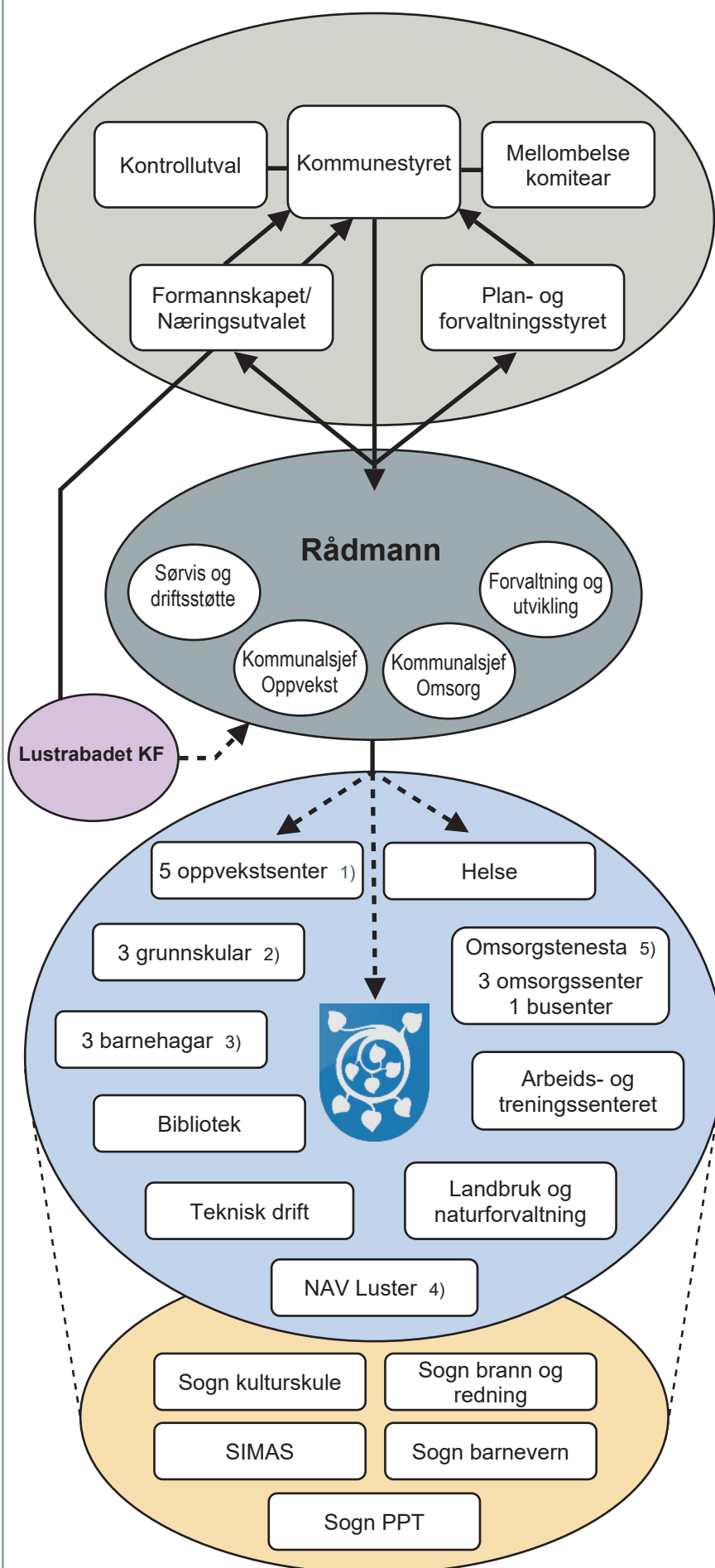
Det er aldri din feil!

Det er aldri for seint!

Det er alltid hjelp å få!

Luster kommune - organisasjonsmodell

Politiske organ

Kommunestyret (25 representantar) er kommunen sitt øvste organ. Alle store/viktige saker vert avgjorde her, etter tilråding frå formannskapet/næringsutvalet (7) eller plan- og forvaltningsstyret (7). Dei to sistnemnde organ avgjer sjølv ein del saker etter fullmakt frå kommunestyret. I tillegg får kommunestyret også nokre saker frå eige kontrollutval (5) og frå mellombelse komitear (særskilde saker). Alle val til faste politiske organ er for 4 år. Ordføraren er kommunen sin fremste representant. Han leiar møta i kommunestyret og formannskapet/næringsutvalet.

Rådmannen

Rådmannen leiar administrasjonen og har ein overordna oppfølgings- og støttefunksjon for alle underliggjande avdelingar og einingar.

Rådmannen avgjer sjølv saker etter fullmakt frå kommunestyret og tilrår i dei sakene som skal til politisk handsaming.

I sentraladministrasjonen er det funksjonar som kommunalsjef oppvekst og kommunalsjef helse og omsorg med rådmannsmynde og ansvar innan dei respektive tenesteområda.

Sentraladministrasjonen har 2 stabseiningar med underliggjande avdelingar. Sørvis og driftsstøtte med avdelingane; sørvistorg, ikt og kvalitet, økonomi og personal. Økonomisjefen er stabseiar med samordningsansvar. Forvaltning og utvikling med avdelingane; landbruk og naturforvaltning, plan, eigedom, teknisk drift, næring og kultur. Rådmannen er stabseiar med samordningsansvar.

Kommunale foretak

Lustrabadet KF er organisert som eit kommunalt foretak med eit styre som rapporterar til Formannskapet / Kommunestyret

Tenesteeiningane

Kommunen har 21 tenesteeiningar som primært yter tenester til innbyggjarane. Kvar eining har ein eigen leiar som rapporterar til rådmann, då primært til ovannemnde kontaktperson. Desse leiarane arbeider med grunnlag i eit eige administrativt delegeringsreglement, fastsett av rådmannen.

1) Kommunen har fylgjande oppvekstsenter: Skjolden oppvekstsenter, Luster oppvekstsenter, Jostedal oppvekstsenter, Indre Hafslø oppvekstsenter og Solvorn oppvekstsenter.

2) Kommunen har fylgjande grunnskular: Gaupne skule, Luster ungdomsskule og Hafslø barne- og ungdomsskule (administrerer også Veitastrond)

3) Kommunen har fylgjande barnehagar: Gaupne barnehage, Gamlestova barnehage og Hafslø barnehage.

4) NAV Luster er leia i partnerskap mellom stat og kommune.

5) Luster omsorgssenter, Gaupne omsorgssenter, Hafslø omsorgssenter og Grandmo busenter

Interkommunalt

Kommunen har fylgjande interkommunale samarbeid:

- Sogn kulturskule (Leikanger er vertskommune)
- Sogn barnevern (Sogndal er vertskommune)
- SIMAS (IKS)
- Sogn brann og redning (IKS)
- Sogn PPT

I tillegg kjem fleire mindre interkommunale samarbeid